

INFORMATIE VOOR LERAREN

LEESKILOMETERS

MAKEN OP SCHOOL

1. INHOUD

In dit pakket vindt u alle informatie waarmee u de Aanpak Vrij lezen volledig kunt inzetten in de klas. Het betreft een samenvatting van de boektekst. Alle leerlingen- en lerarenmaterialen, voornamelijk werkbladen, staan in dit pakket *Leeskilometers maken op school*. Dit hoort bij het boek *Leeskilometers maken op school, Aanpak Vrij lezen* waarin achtergrondinformatie over Vrij lezen en een handleiding voor het implementeren van de Vrij lezen aanpak op uw school staan beschreven.

De opbouw (leerlingen -en lerarenpakket) is als volgt:

Algemene informatie gebruik

Leerlingenpakket

- Voorbladen en overzichten
  - Inleiding
  - Voorbladen bij de werkbladen
  - Index leerlingenwerkbladen
  - Legenda
  - Sites rondom lezen voor leerlingen
- Leerlingenbladen bij stap 1 tot en met 5 (genummerd met cijfers)

Lerarenpakket

- Overzichten
  - Index lerarenwerkbladen
  - Legenda
  - Sites rondom lezen voor de projectcoördinator, leraren en mediathecarissen
  - Overzicht domeinen en taken uit het referentiekader Nederlandse taal die betrekking hebben op het Vrij lezen
- Informatie voor leraren over *Leeskilometers maken op school* (dit document)
- Lerarenbladen bij stap 1, 2, 4 en 5 (genummerd met letters)

Zowel het lerarenpakket als het leerlingenpakket zijn in afzonderlijke delen of- met één druk op de knop - als geheel te printen.

2. ALGEMENE AANWIJZINGEN BIJ HET LEERLINGEN- EN LERARENPAKKET

Aanwijzingen bij het leerlingenpakket

Domeinen, leerstijlen en voorkeuren

Alle opdrachten hebben een talig karakter. Op de werkbladen is aangegeven bij welk (sub)domein van de referentieniveaus de opdracht vooral bijdraagt en om wat voor soort activiteit het gaat (schrijven, luisteren, spreken, tekenen). Daarnaast is er een verschil in type opdracht. De ene opdracht doet een appel op creativiteit, de andere meer op inlevingsvermogen, een derde gaat meer over informeren. Het is goed om u daar bewust van te zijn, aangezien het speelruimte geeft als het gaat om leerstijlen en voorkeuren van leerlingen.

Niveau van de opdracht en de uitvoering

Alle leerlingenwerkbladen zijn in principe geformuleerd op niveau 1F. De uitvoering van de opdrachten kan onder of op niveau 1F, 2F of 3F liggen. Aan het niveau van de uitvoering worden namelijk geen eisen gesteld, volgens het non-verantwoordelijkheidsprincipe, dat een belangrijke basis voor de Vrij lezen aanpak vormt. Dus al zou een leerling een boek lezen op 3F, het staat hem vrij de opdracht uit te voeren op 1F. Stimuleren en uitdagen is daarbij natuurlijk niet verboden.

Handreikingen en tips voor leraren met leerlingen onder niveau 1F

De leerlingenwerkbladen zijn in principe geformuleerd op niveau 1F. Toch kunnen de opdrachten ook uitgevoerd worden met leerlingen die het niveau 1F nog niet beheersen. Hierbij is een andere rol weggelegd voor de leraar. Leerlingen die het niveau 1F nog niet hebben bereikt, kunnen waarschijnlijk niet goed uit de voeten met de werkbladen. Zelfs als ze de instructie op het werkblad begrijpen, zal het voor hen lastig zijn de opdracht zelfstandig uit te voeren. Leraren die lesgeven aan deze groepen kunnen ervoor kiezen de verwerkings- en interactieopdrachten te koppelen aan het boek dat zij in de klas voorlezen. Een tweede mogelijkheid is dat zij leerlingen extra structuur bieden bij het maken van de opdrachten, door bijvoorbeeld het werkblad (klassikaal) voor te bespreken.

Aanpak keuze opdrachten

De bladen bij stap 1 en 2 zijn door elke leerling in te vullen vragenlijsten en overzichten. Wij adviseren om de bladen bij stap 3 voor zover van toepassing na elk leesmoment door elke leerling te laten invullen. Leerlingen mogen in principe zelf kiezen uit de opdrachten bij stap 4. Bij stap 5 maakt de leraar de keuze of het een klassikale opdracht of een groepsopdracht wordt. Als het een groepsopdracht is, kan de leraar dezelfde interactieopdracht voor elk groepje kiezen, verschillende interactieopdrachten voor de verschillende groepjes kiezen, of de leerlingen in de groepjes zelf de keuze laten maken.

Voor een aantal interactieopdrachten is het gewenst dat vooraf een voorbereidende verwerkingsopdracht gemaakt is. In dat geval bepaalt de leraar dat binnen een bepaald tijdsbestek alle leerlingen die verwerkingsopdracht maken.

(Selectie in) het aanbod van opdrachten

De leerling kiest dus in principe zelf de opdracht. Daarbij moeten we de kanttekening maken dat de hoeveelheid werkbladen het kiezen er voor de leerling wellicht niet makkelijker op maakt. U zou daarom de werkbladen gefaseerd (bijvoorbeeld in pakketten van 10 stuks) kunnen aanbieden. Na een aantal weken krijgen de leerlingen telkens een nieuw pakket aangeboden. In klassen waar leerlingen onder niveau 1F presteren ligt selectie door de leraar meer voor de hand.

Om het kiezen van een opdracht te vereenvoudigen is op de werkbladen bij stap 4 en 5 met pictogrammen het volgende weergegeven:

Activiteit

(bijvoorbeeld: Schrijven), dit is tevens een (sub)domein van de referentieniveaus.

Wanneer

(opdracht uitvoeren tijdens het lezen van het boek, of als het boek uit is).

Aantal

(met hoeveel leerlingen de opdracht wordt gedaan, bijvoorbeeld: Individueel).

Tijd

(hoeveel tijd is er nodig voor deze opdracht).

Bovendien is met een balk bovenaan het werkblad weergegeven of de opdracht geschikt is voor verhalende en/of informatieve boeken.

In de index is naast de hierboven genoemde aspecten ook 'Soort' opgenomen. Hier gaat het om het verschil: werkend aan algemene achtergrondkennis, of specifiek werkend aan woordenschat.

Kennismaking met de bladen

Zeker als alle opdrachten in één keer in print worden aangeboden in een integraal portfolio (een map met daarin alle bladen), is het belangrijk om leerlingen vooraf kennis te laten maken met het portfolio als geheel, de stappen 1, 2 en 3 en de verschillende opdrachten bij stap 4 en 5. Het is raadzaam om bij een aantal leesmomenten het kiezen van een opdracht expliciet te behandelen. Daarbij wijst u op de index en de legenda. Ook kunt u de leerlingen door de opdrachten laten bladeren en ze vragen wat ze erbij denken, of ze er vragen bij hebben et cetera. Een andere suggestie is om een 'moeilijkere' opdracht eens klassikaal te doen. Daarbij kan het smartboard goede diensten bewijzen.

Wanneer de opdracht kiezen

Het is een goede gewoonte om leerlingen voorafgaand aan het lezen te laten nadenken over de opdracht die ze willen maken. Ze hoeven er niet op vastgepind te worden, tenslotte zijn ze vrij om zelf hun opdracht te kiezen, maar bij sommige opdrachten is het handiger om voorafgaand aan het lezen te weten wat er gevraagd wordt. Dit geldt bijvoorbeeld voor het werkblad 'Citatenchat' (4.1), waarbij leerlingen gevraagd wordt citaten te noteren uit de tekst die ze gelezen hebben.

Gebruik van aanwijzers (post-its) tijdens het lezen

Gedurende het leesmoment is het de bedoeling dat de leerling ongestoord kan lezen. Het zou dan ook jammer zijn als leerlingen tijdens het lezen al dingen gaan noteren op hun werkblad, aangezien hen dat uit het leesproces haalt. Bij opdrachten als 'Citatschat', 'Kennisschat' (4.2) en 'Woordenschat' (4.3) adviseren wij aanwijzers zoals post-its te gebruiken. Op die manier hoeven leerlingen niet het gevondene meteen op hun werkblad te noteren en gaan ze niet strepen in het leesmateriaal. Aan het eind van het leesmoment kunnen de leerlingen de tekst bij de post-its overnemen op hun werkblad. Bij de betreffende opdrachten staat het advies om post-its te gebruiken op het werkblad vermeld. Eventueel kunnen er kant-en-klare post-its gebruikt worden waarop staat: 'kennis', 'citaat', 'onbekend woord' et cetera.

Digitale werkbladen

Alle werkbladen zijn zo gemaakt dat ze kunnen worden uitgeprint en met de hand ingevuld, maar ook digitaal gebruikt kunnen worden. Digitaal invullen kunnen leerlingen zelf op de computer, laptop of tablet, maar de leraar kan dat bijvoorbeeld ook op het smartboard doen als hij iets wil uitleggen.

Let op: De werkbladen in de pdf 'Print in 1 keer het gehele leerlingenpakket' zijn niet digitaal invulbaar, de losse pdf's zijn dit wel. Vanuit de index die in het mapje 'Overzichten' staat, kunt u doorklikken naar elk (invulbaar) werkblad. Een aantal werkbladen is niet geschikt voor digitaal invullen. Op de betreffende werkbladen staat dit aangegeven.

TIP: Open de pdf's bij voorkeur in Acrobat reader.

Bewaren van de werkbladen

De manier van aanbieden en bewaren van de werkbladen is afhankelijk van een aantal keuzes. Als alle opdrachten in één keer worden gegeven, is het het handigst om elke leerling een eigen compleet leerlingenpakket (integraal portfolio) te geven.

Als de opdrachten in pakketten gefaseerd aangeboden worden, is het handig om het vaste deel van het leerlingenpakket (stap 1, 2 en 3) in een individuele leerlingenmap te doen. De gekozen en ingevulde opdrachten kunnen dan telkens toegevoegd worden. In klassen waar leerlingen veelal onder 1F scoren, zullen de opdrachten wellicht klassikaal worden gemaakt.

Dan is het handig om voor dat leesmoment de werkbladen te kopiëren en leerlingen dat ene werkblad voltooid en wel te laten toevoegen aan het 'vaste deel' van hun portfolio.

Klassenportfolio

Naast de individuele leerlingportfolio's kan ook een 'klassenportfolio' aangelegd worden. Hierin kan bijvoorbeeld bijgehouden worden welke boeken leerlingen elkaar aanraden. Leerlingen kunnen ook opdrachten aandragen die later uitmonden in een gezamenlijk product, zoals een Vrij-lezen-klassenkrant.

Aanwijzingen bij het lerarenpakket

Het materiaal

Hoe gaat de leraar nu concreet met de Aanpak Vrij lezen aan de slag in de klas? Deze vraag staat centraal in dit pakket en wordt beantwoord aan de hand van de vijf uitvoeringsstappen, die we een voor een doorlopen.

Bij elke stap geven we eerst een beschrijving. Vervolgens geven we aanwijzingen en handreikingen voor de uitvoering. Dit wordt vervolgd met 'noodverbandjes', in de zin van 'Wat te doen als...'. Elke stap wordt afgesloten met een verwijzing naar de bijbehorende werkbladen. Op de cd zijn als bijlagen een lijst met interessante websites voor leerlingen opgenomen en een lijst met interessante websites voor de projectcoördinatoren, leraren en mediathecarissen. Ook vindt u op de cd een overzicht van de domeinen en taken uit het referentiekader Nederlandse taal, die betrekking hebben op het Vrij lezen. Bij stap 4 en 5 in het lerarenpakket (4.B en 5.J) tot slot, vindt u een format voor het zelf ontwikkelen van een nieuwe opdracht.

De stappen van de uitvoering in de klas zijn:

1. INTERESSES ACHTERHALEN EN BEPALEN

2. LEESMATERIAAL KIEZEN

3. ONGESTOORD LEZEN

4. INDIVIDUEEL VERWERKEN

5. GEZAMENLIJK VERWERKEN

3. PER STAP: BESCHRIJVINGEN, UITVOERINGSTIPS, NOODVERBANDJES EN WERKBLADENTOELICHTING

Stap 1: Interesses achterhalen en bepalen

Bij de eerste stap gaat het erom de leerling te helpen zijn interesses te achterhalen en te bepalen. Leerlingen worden daarmee op een dieper niveau gemotiveerd om te lezen. Voor elke leerling is leesmateriaal te vinden dat hij met plezier leest omdat het onderwerp hem interesseert. Om de interesses van de leerling te achterhalen is het van belang de vraag hierover los te koppelen van het lezen. Leidend is de motiverende vraag: Wat boeit jou? En niet: Wat lees je graag?

De uitvoering van stap 1

In gesprek

- Voer een gesprek met de leerlingen over hun interesses.
- U kunt het lerarenwerkblad 1.A (Interesses achterhalen) gebruiken bij het interessegesprek.

Vragenlijst

- Laat leerlingen vragenlijst 1.1 (Wat ik leuk vind) invullen.
- Eens in de paar maanden laat u leerlingen hun antwoorden weer bekijken en bezien of hun interesses nog actueel zijn.

Interviewen

- Laat leerlingen elkaar interviewen over wat ze interessant of leuk vinden. Ze kunnen daarbij gebruik maken van het leerlingenblad 1.3 (Interviewvragen).

Peer pressure

- U kunt leerlingen vragen om het boek dat ze aan het lezen zijn op papier te beoordelen met een cijfer en dit papier met daarop de titel, de auteur en het genre op te hangen op een daarvoor ingericht leesprkbord.
- Organiseer korte besprekingen van boeken die de leerlingen op dat moment lezen.

Rolmodel

- Wees u ervan bewust dat leerlingen geïnteresseerd zijn in wat u leest en daar meer over willen weten.
- Lees eens een stuk voor uit het boek waar u zelf in aan het lezen bent en vertel waarom u het leuk vindt.
- Vertel over wat u graag leest, maar ook over wat u graag las als kind en waar en hoe u dat deed.
- Laat weten wat je allemaal kan ontdekken als je leest.
- Lees ook eens een boek dat onder leerlingen populair is.
- Lees natuurlijk ook zelf, tijdens de leesmomenten.

Informereren

- Om te weten dat je van griezelverhalen houdt, moet je bekend zijn met het genre. U kunt leerlingen informatie geven over de bestaande genres.
- Wanneer leerlingen voor het eerst uitgebreid kennis maken met de verschillende genres, kunt u in overleg met de mediatheek van elk genre een aantal voorbeelden laten zien.
- Leerlingen hebben zelf misschien ook ideeën over boeken die in een bepaald genre thuis horen. Vraag hen daar naar.

- Leerlingen die liever informatieve boeken lezen, zullen soms al een heel duidelijk idee hebben over de onderwerpen die hen interesseren. Help hen dan bij het vinden van verschillende soorten informatieve boeken over dat onderwerp.
- Sommige leerlingen weten al dat ze een voorkeur hebben voor verhalende teksten. Wanneer ze daar nog niet zo zeker van zijn, of wanneer ze weinig ervaring hebben met het lezen van lange, verhalende teksten zoals romans, dan kan het lezen van korte verhalen hen helpen om zicht te krijgen op hun voorkeur. Een site waarop korte verhalen te downloaden zijn, is www.beleven.org/verhalen.
- Ten aanzien van strips kunt u natuurlijk ook aangeven dat daar vele verschillende varianten in zijn.

Wat te doen als...

...leerlingen het nut van lezen niet inzien

- Zorg ervoor dat u uw rolmodelfunctie blijft vervullen door zelf te blijven lezen en niet iets anders te gaan doen.
- Bedenk dat het probleem zich maar kort voordoet. Leerlingen moeten een drempel over.
- Verzeker u ervan dat de leerling een boek heeft dat past bij zijn interesses.

...u sommige boeken niet geschikt vindt voor (uw) leerlingen

- Bepaal gezamenlijk als school welke boeken niet gelezen mogen worden.

...leerlingen vooral of alleen maar stripboeken lezen

- Dat geeft niet, het gaat erom dat leerlingen iets lezen wat ze leuk vinden. Dat helpt hen te beseffen dat er in de mediatheek en bibliotheek leesmateriaal te vinden is dat ze leuk vinden en te gaan lezen en gemotiveerd te raken.
- Sommige strips zijn bovendien behoorlijk informatief (Kuifje, Suske en Wiske, Asterix en Obelix).
- Strips zijn ook een opstapje naar het uitbreiden van woordenschat en bieden, vanwege de visuele informatie die ondersteunend werkt, de ongeoefende lezer veel houvast.

...leerlingen vooral plaatjes(boeken) kijken

- Als leerlingen vooral plaatjes kijken worden ze dáár beter in en niet in lezen. Natuurlijk is het leuk om eerst plaatjes te kijken in bijvoorbeeld een tijdschrift.
- Als het nodig is, kunt u met leerlingen afspreken dat ze één keer een half uur mogen gebruiken om door het tijdschrift te bladeren en plaatjes te kijken en één artikel te kiezen dat ze dan het volgende leesmoment gaan lezen.

...leerlingen alleen maar boeken uit dezelfde serie lezen

- Dat is geen probleem. Wees geduldig, op een bepaald moment hebben ze echt alle boeken uit de serie gelezen.
- Wees u er bewust van wat die serie zo interessant maakt voor de leerling en help hem daarna een boek te vinden met hetzelfde thema maar met meer 'leesuitdaging'.
- Boeken uit dezelfde serie hebben vaak dezelfde opbouw. De herkenbaarheid daarvan helpt leerlingen meer informatie en meer nieuwe woorden op te doen.

Bladen bij stap 1

In het leerlingenpakket zijn bij deze stap drie vragenlijsten opgenomen:

- 1.1 Vragenlijst: Wat ik leuk vind
- 1.2 Samenvatting: Wat ik echt leuk vind
- 1.3 Interviewvragen: Wat vind jij leuk?

In het lerarenpakket is bij deze stap het volgende blad opgenomen:

- 1.A Interesses achterhalen

Stap 2: Leesmateriaal kiezen

Bij de stap leesmateriaal kiezen wordt passend leesmateriaal gezocht bij de vastgestelde interesses. Hiervoor is het van belang dat er een groot aantal boeken en andere leesmaterialen beschikbaar zijn. Overleg met de mediatheek over de beschikbaarheid van boeken. Op deze manier weet u globaal wanneer u leerlingen kunt doorverwijzen naar de schoolbibliotheek of juist naar de openbare bibliotheek. Organiseer waar mogelijk een ware onderdompeling in titels en auteurs.

De uitvoering van stap 2

Begeleiden bij het kiezen

- Voordat u met leerlingen naar de openbare bibliotheek of mediatheek gaat om boeken te zoeken, vertelt u ze iets over het keuzeproces.
- Lerarenblad 2.A *Begeleiden bij het vinden en kiezen van leesmateriaal* geeft aanwijzingen voor het begeleiden van het keuzeproces.

Websites met boekentips

- Verwijs leerlingen naar websites waar ze aan de hand van hun interesses goede boeken kunnen vinden.
- In de bijlagen is een lijst met websites voor leerlingen opgenomen. Er is ook een lijst voor de projectcoördinator, leraren en mediathecarissen.
- Het is verstandig om een selectie van de websites op de elektronische leeromgeving te zetten.

Modeling/demonstreren

- Vertel de leerlingen hoe u zelf wel eens dubt bij het kiezen van een boek en hoe dat keuzeproces in zijn werk gaat.
- Bekijk het lerarenblad 2.B *Boeken kiezen demonstreren* voor tips en aanwijzingen op het vlak van modellen (hardop denkend voordoen).

Een boekenkar samenstellen

- Vraag de mediathecaris een aantal boeken rondom de interesses van de leerlingen op een boekenkar te verzamelen.
- De mediathecaris kan met de boekenkar de les ingaan en de boeken promoten door er kort iets over te vertellen.

Sites voor 'zwakke' lezers

- Op de site www.makkelijklezenplein.nl staat informatie over zwakke lezers en dyslectici en over hulp voor deze lezers.
- Op www.boekenboeien.nl zijn boeken te vinden die rekening houden met een lager leesniveau en toch qua thema's aansluiten op de belevingswereld van jongeren.
- Lokale bibliotheken hebben vaak een deel van hun site gewijd aan zwakke lezers.
- 'Makkelijke' boeken over onderwerpen die toch aansluiten bij de leeftijdsgroep zijn in openbare bibliotheken vaak gemarkeerd en daarmee makkelijk vindbaar.

Boekenzoektocht organiseren

- Organiseer een boekenzoektocht in de bibliotheek.
  - Geef opdrachten waarbij de leerlingen de catalogus leren raadplegen (*Wie schreef ...?, Geef een titel van auteur ...*).
  - Geef opdrachten waarbij leerlingen de plaats en de symbolen van boeken leren kennen, bijvoorbeeld: 'Welk icoontje hebben detectiveverhalen?'
  - Geef opdrachten bij een beperkt aantal tentoongestelde boeken verspreid over de ruimte.

Wat te doen als...

...leerlingen vooral bezig zijn boeken te kiezen tijdens het leesuur en niet aan het lezen zijn

- Laat leerlingen aan het begin van de leestijd vier of vijf boeken uitkiezen en die meenemen naar de leesplek.
- Gedurende de leestijd leest de leerling stukjes uit de boeken om te kijken of het boek bevalt of niet.
- Als de leerling aan het einde van de leestijd nog geen leuk boek gevonden heeft, help hem dan een leuk boek te vinden.

...leerlingen te vaak naar de mediatheek willen

- Als leerlingen het moeilijk vinden om een leuk boek te vinden, ondersteunt u ze door hen te laten helpen door de mediathecaris.
- Als leerlingen vooral gaan om te kletsen, dan stoppen ze daar doorgaans snel mee als ze door de mediathecaris geholpen worden.
- Stimuleer leerlingen om vooral buiten schooltijd en tijdens pauzes naar de mediatheek te gaan.

...de keuze niet bevalt

- Bedenk dat lezen concentratie en enig doorzettingsvermogen vergt. In een van de nawoorden van *In de Naam van de Roos* zegt Umberto Eco hier over: 'Het lezen van een boek is als het beklimmen van een berg. Je moet niet ineens naar boven willen rennen, dan raak je buiten adem. Je moet zorgen dat je langzaam maar zeker in een bepaald loopritme komt. Wanneer je jouw ritme gevonden hebt, zal de wandeling naar de top je niet zwaar vallen.'
- Wanneer de leerling het echt geprobeerd heeft, kunt u met hem nagaan waarom het boek niet beviel. Als de leerling hier achter komt, kan hij deze kennis gebruiken bij het kiezen van een nieuw boek.

Bladen bij stap 2

In het leerlingenpakket zijn bij deze stap twee overzichten opgenomen:

- 2.1 Favoriete leestips
- 2.2 Samenvatting: Wat ik ga lezen

In het lerarenpakket zijn bij stap 2 twee bladen opgenomen:

- 2.A Begeleiden bij het vinden en kiezen van leesmateriaal
- 2.B Boeken kiezen demonstreren (modellen)

Stap 3: Ongestoord lezen

Met ongestoord lezen wordt bedoeld dat leerlingen in een leesvriendelijke omgeving, gedurende een aaneengesloten tijd, ongestoord in stilte en in rust lezen. Dit doen zij tenminste twee keer, maar bij voorkeur drie keer per week in een leessessie van twintig tot dertig minuten.

De uitvoering van stap 3

Scheiding onderdelen van het leesmoment

- Maak in het begin van het leesmoment duidelijk wat er wanneer gebeurt.
- Geef aan hoe lang er gelezen wordt en hoe lang er daarna aan verwerking en/of interactie besteed wordt. Kondig bijvoorbeeld aan: "We gaan nu eerst twintig minuten lezen en daarna tien minuten een verwerkingsopdracht maken."

Stilte en rust waarborgen

- Zorg ervoor dat de onderdelen niet door elkaar lopen. Dus als er gelezen wordt, wordt er gelezen en is het stil. Als leerlingen bijvoorbeeld onbekende woorden tegenkomen, dan schrijven ze die woorden voor zichzelf op en komen niet tijdens het leesmoment vragen wat deze betekenen.
- Ga zelf direct lezen als het leesmoment is begonnen. Geef hierin het goede voorbeeld.
- Zorg ervoor dat leerlingen zo zitten dat ze elkaar niet makkelijk kunnen afleiden, dus laat ze bijvoorbeeld niet recht tegenover elkaar zitten.
- Het werkt stimulerend als er een schoolbreed leesmoment is, waarop iedereen in de school aan het lezen is, inclusief bijvoorbeeld de conciërge en de directeur.

Frequentie en duur

- Zorg ervoor dat het stillezen minimaal twintig minuten duurt.
- Twintig minuten is het minimum om voldoende in het lezen te komen.
- Per week wordt minimaal twee keer, maar bij voorkeur drie keer per week gelezen.

Leesvriendelijke omgeving

- Creëer waar mogelijk een leesvriendelijke omgeving. Denk daarbij aan comfortabele stoelen en kussens, maar ook aan posters van boeken, gedichten en boekbeoordelingen van de leerlingen aan de muur.
- Als er niet schoolbreed gelezen wordt, en er is ruimte beschikbaar, dan is het gewenst een vaste leesruimte in te richten, waar elke klas naar toe kan voor hun momenten Vrij lezen.
- Leerlingen kunnen zich eventueel terugtrekken in andere delen van de school waar ze ontspannen stil kunnen lezen.
- Geef leerlingen enige vrijheid in het aannemen van hun favoriete leeshouding, oftewel hoe ze willen zitten of hangen op de stoelen en banken.

Wat te doen als...

...leerlingen hun boek thuis hebben laten liggen en daarom niet verder willen/kunnen lezen

- Bedenk dat het een positief teken is als leerlingen u vragen of ze thuis verder mogen lezen in het boek dat ze op school aan het lezen zijn.
- Stimuleer dat vooral, ook al kan het vervolgens voorkomen dat leerlingen hun boek thuis hebben laten liggen.
- Zorg dat leerlingen al een volgend boek paraat hebben liggen.
- Zorg ervoor dat u een handvoorraad hebt voor de leerlingen.
- Het is handig om in de handvoorraad te kiezen voor leesmateriaal waar ze snel in kunnen komen, zoals korte verhalen, een tijdschrift, krant et cetera.
- Als leerlingen vaker iets vergeten, is er iets anders aan de hand.

...leerlingen niet enthousiast zijn over het leesuur

- Zorg ervoor dat er een niet-schoolse sfeer heerst tijdens het leesmoment.
- Als leerlingen zeggen dat ze het niet leuk vinden, achterhaal dan eerst of ze een boek hebben dat past bij hun interesses.

...leerlingen niet stil kunnen zitten

- Stilzitten is geen voorwaarde voor het leesuur. Als leerlingen liever bewegen tijdens het lezen, laat ze dat dan doen. Voorwaarde is wel dat ze anderen niet storen en dat ze lezen.

...leerlingen concentratieproblemen hebben

- Ook leerlingen met concentratieproblemen hebben het recht goed te leren lezen door veel leuke boeken te lezen.
- Neem de tijd om hen te leren hoe zich te gedragen tijdens het Vrij lezen.
- Wees geduldig, een nieuwe gewoonte invoeren kost tijd voor iedereen, niet alleen voor leerlingen met concentratieproblemen.
- Als het echt niet lukt, neem dan contact op met een remedial teacher of met de projectcoördinator op school.

...leerlingen niet 'in het boek komen'

Zeg kort en zacht iets tegen de leerling als:

- Lukt het je om in dit boek te duiken?
- Wat in het boek zorgt ervoor dat je er niet inkomt?
- Kan je de stukken die je niet leuk vindt overslaan?
- Denk je erover om met dit boek te stoppen? Dat kan natuurlijk, als je het niet leuk vindt.
- Als je wilt kan je het altijd nog een andere keer uitlezen.
- Als je wilt kan je ook alleen het einde lezen en dan een ander boek kiezen.

...leerlingen praten tijdens het lezen

- Grijp zo snel mogelijk in door de desbetreffende leerling erop te wijzen dat er niet gesproken wordt tijdens het lezen, maar dat er na het leesmoment uitgewisseld wordt. Doe dit bij voorkeur non-verbaal.
- Maak er een gewoonte van om leerlingen na het lezen vijf minuten met elkaar te laten praten over wat ze hebben gelezen.
- Soms vinden leerlingen het lastig om hun impuls om te praten uit te stellen. Moedig ze aan en help ze om het vol te houden.
- Help hen een goede gewoonte aan te leren en neem daar de tijd voor.

...u er moeite mee heeft om leerlingen zomaar overal te laten zitten tijdens het leesuur

- Denk aan een andere opstelling van de tafels en stoelen als u dat echt lastig vindt.
- Leerlingen kunnen ook zelf kiezen naast wie ze gaan zitten.
- Het belangrijkste is dat leerlingen ononderbroken kunnen lezen in een prettige omgeving waar het stil is.

Bladen bij stap 3

Bij stap 3 zijn geen echte opdrachten opgenomen, aangezien de leerlingen bij deze stap ongestoord aan het lezen zijn. Wel zijn er bij deze stap 3 overzichten in het leerlingmateriaal opgenomen: Op blad 3.1 vullen de leerlingen na elk leesmoment in wat ze gelezen hebben. Het overzicht 3.2 vullen leerlingen in om bij te houden wat ze (uit)gelezen hebben en wat ze daar van vonden. Attendeer leerlingen op dit blad als ze met nieuw leesmateriaal beginnen of hiermee stoppen. Op het derde overzicht, 3.3, schrijven leerlingen hun favoriete boeken op. Aan het einde van het jaar of een 'leesblok' waarderen ze de verschillende favorieten door ze een 1, 2, 3, et cetera te geven. Natuurlijk kan deze lijst met favorieten weer als input dienen voor een interactieopdracht, zoals een boekpromotie (zie 4.11 en 4.28), of voor een gezamenlijke (door uzelf te maken) klassenfavorietenlijst.

Bij stap 3 zijn geen bladen voor de leraar opgenomen.

Stap 4: Individueel verwerken

In stap 4 leggen leerlingen hun reactie en bevindingen bij het leeswerk vast. Om te werken aan leesmotivatie, algemene ontwikkeling en leesvaardigheid, is het belangrijk dat de leerlingen voor zichzelf verwerken wat ze gelezen hebben. De leerling oefent zijn taalvaardigheid, maar ook zijn reflectieve vermogens. Met deze stap wordt bewerkstelligd dat de informatie van het kortetermijngeheugen naar het langetermijngeheugen gaat. Op deze manier vindt ook een verbreding van de achtergrondkennis plaats. Daarnaast bekwamen de leerlingen zich op speelse wijze in vele schrijftaken uit het referentiekader, zoals het maken van samenvattingen, het schematisch weergeven van informatie, maar ook het creatief schrijven.

De uitvoering van stap 4

Veelheid aan opdrachten

- De verwerkingsopdrachten van Vrij lezen duren twee tot tien minuten en hebben als doel de leerlingen kort maar krachtig aan te zetten tot het verwerken van het gelezene.
- Er wordt een veelheid aan opdrachten aangeboden om te kunnen aansluiten bij de voorkeuren van leerlingen en de leerlingen de gelegenheid te geven af te wisselen in opdrachten.
- Leerlingen kiezen in principe zelf een verwerkingsopdracht.
- De leraar kan de verwerkingsopdracht kiezen, in het geval er een interactie-opdracht gekozen is waar een vaste verwerkingsopdracht bij hoort. In dat geval is het natuurlijk wijs om alle leerlingen in een bepaald tijdsbestek die verwerkingsopdracht te laten maken.

Diversiteit in opdrachten

- De opdrachten zijn grotendeels gericht op algemene verwerking, maar er zijn ook opdrachten die puur gericht zijn op woordenschat.
- Alle verwerkingsopdrachten hebben een talig karakter en vallen binnen het domein van schrijfvaardigheid.
- Verschillen zitten vooral in het type opdracht. De ene opdracht doet meer een appel op het creatieve, een andere opdracht meer op inleven, weer een andere opdracht meer op informeren.
- De diversiteit geeft ruimte aan de leerling om opdrachten te vinden die aansluiten bij zijn leerstijl en voorkeuren.

Frequentie en duur van de opdrachten

- Zorg ervoor dat er binnen een leesmoment minimaal twintig minuten gelezen wordt.
- Waarborg ook dat er in elk leesmoment gelegenheid is voor verwerking en/of interactie.
- Ga voor de verwerking en/of interactie uit van zo'n tien minuten.
- De meeste verwerkingsopdrachten nemen tussen de vijf en tien minuten in beslag.
- In het leerlingenpakket is echter ook een blad (4.57) opgenomen met kortere verwerkingsopdrachten die maximaal 2 minuten duren.
- Daarnaast is er in het lerarenpakket een blad opgenomen met grotere verwerkingsopdrachten (4.A). Het gaat hierbij om individuele opdrachten die een grotere tijdsinvestering vragen en/of opdrachten die de klas gezamenlijk kan uitvoeren.
- De grotere opdrachten kunnen worden ingezet bij de afsluiting, presentatie of promotie van een leesperiode.

Differentiatie

- In principe zijn alle verwerkingsopdrachten geschikt voor leerlingen die niveau 1F beheersen. Tegelijkertijd zal de ene opdracht makkelijker zijn dan de andere. Dat is goed om u te realiseren, zeker als het benodigde taalniveau een aandachtspunt is.

De uitvoering van stap 4 voor leraren met leerlingen onder 1F

Verwerkingsopdrachten voor leerlingen in de groepen 1 tot en met 4 van het primair onderwijs kunnen tekenopdrachten of schrijfoopdrachten zijn. Schrijfoopdrachten zijn het meest geschikt voor groep 4, maar alleen als ze in hoge mate voorgestructureerd worden. Vrij lezen biedt echter geen schrijfoopdrachten die zozeer voorgestructureerd zijn dat ze in groep 4 gebruikt kunnen worden. Tekenopdrachten zijn een goed alternatief, als ze de leerling aanzetten tot reflectie op wat hij gelezen of gehoord heeft. Geschikte verwerkingsopdrachten voor de groepen 1 tot en met 4 zijn bijvoorbeeld:

- Teken een gebouw of plek uit het boek.
- Teken de hoofdpersoon uit het boek.
- Teken de belangrijkste gebeurtenis uit het boek.

In groep 5, 6 en 7 van het primair onderwijs kun je verwachten dat leerlingen nog onder niveau 1F zitten. Vanaf groep 8 mag je verwachten dat leerlingen op niveau 1F presteren. De realiteit kan echter weerbarstiger zijn. Ook op niveau 1 van het mbo komt het voor dat leerlingen onder 1F zitten. Ook voor brugklassers in het voortgezet onderwijs is niveau 1F helaas geen vanzelfsprekendheid.

Leraren van wie de leerlingen onder 1F presteren maar wel een redelijke vaardigheid in het begrijpend lezen hebben, kunnen de volgende dingen doen om hun leerlingen te helpen en begeleiden bij het maken van de verwerkingsopdrachten:

- Samen met de klas een werkblad maken over het boek dat voorgelezen wordt door de leraar,
- Samen met de klas een werkblad maken over het boek dat de leerlingen zelf lezen,
- Een opdracht kiezen die de hele klas gaat uitvoeren. De leraar geeft dan uitleg over de opdracht en bespreekt het werkblad voordat de leerlingen de opdracht maken,
- Enkele opdrachten kiezen (bijvoorbeeld voor elk tafelgroepje), uitleg geven over de opdracht en het werkblad voorbespreken.

We verwijzen naar de voorbeelduitwerking bij de leerlingenbladen 4.24, 4.26 en 4.32, die zich meteen achter de betreffende werkbladen bevinden. Deze opdrachten kunnen bewust gekozen worden om leerlingen extra steun te geven.

De leraar moet voor leerlingen onder niveau 1F dus meer sturen en structureren, terwijl op en boven niveau 1F leerlingen meer zelfstandig te werk gaan.

Wat te doen als...

...leerlingen liever doorlezen en ik zelf ook geniet van de rust en stilte

- Bedenk dat het inderdaad winst is dat leerlingen zozeer in hun leesmateriaal zitten dat ze door willen lezen. Het doel leesplezier en leesmotivatie is daarmee in ieder geval bereikt.
- Om achtergrondkennis te vergroten, alsook voor het vergroten van de woordenschat, is een actieve verwerking echter een vereiste.
- Zorg er voor dat er na het stillezen altijd een verwerkings- of interactiemoment is.
- Communiceer dat er geen stilleesmoment is zonder verwerkingsmoment.

...ik weinig tijd heb voor de verwerking

- Het leesmoment bestaat in ieder geval uit 20 minuten stillezen.
- Is er beperkte tijd, kies dan voor de korte verwerkingsopdrachten (4.57). Deze duren maximaal 2 minuten.
- Snij niet in de leestijd.

...het enthousiasme voor het maken van de verwerkingsopdrachten afneemt

- Verwerkingsopdrachten die voorbereidend zijn voor een interactieopdracht, werken stimulerend. De interactieopdrachten waar een voorbereidende verwerkingsopdracht aan gekoppeld is, zijn:
  - 4.1 Citatenschat → 5.1 Groepsgesprek 'citatenschat'
  - 4.36 Stelling nemen → 5.2 Groepsgesprek 'stelling nemen'
  - 4.8 Vergelijking van de hoofdpersoon → 5.10 Groepsgesprek 'wat ik zou doen...'
  - 4.40 'Verboden' woorden → 5.11 Spel 'Verboden' woorden
  - 4.41 Pictionary → 5.12 Spel Pictionary
  - 4.35 Waardering van het boek/verhaal → 5.16 Klassikaal: waardering van het boek/verhaal
- Er zijn een aantal verwerkingsopdrachten waarbij de leerlingen uitgenodigd worden een link te leggen tussen het boek en henzelf. Deze opdrachten werken doorgaans ook stimulerend. Het betreft de opdrachten 4.8 *Vergelijking met de hoofdpersoon*, 4.12 *Boze brief*, 4.13 *Fanmail*, 4.34 *Wie wil jij zijn?* en 4.42 *Liefdesbrief*.
- Ook kan gekozen worden voor de kortere verwerkingsopdrachten.
- Ook gezamenlijke grotere verwerkingsopdrachten kunnen het enthousiasme bevorderen. Een aantal suggesties zijn opgenomen op de lerarenbladen 4.A *Grotere verwerkingsopdrachten* en 5.1 *Grotere interactieopdrachten*.

...leerlingen steeds dezelfde opdracht kiezen

- Attendeer leerlingen op een opdracht die verwant is aan hun favoriete opdracht.
- Maak een afspraak over een aantal andere opdrachten dat gemaakt wordt vóór de favoriete opdracht weer gemaakt wordt.

...leerlingen de opdrachten afraffelen

- Koppel een interactie-opdracht aan de verwerkingsopdracht.
- Maak opdrachten zichtbaar, bijvoorbeeld door ze onderling uit te wisselen, te vragen of leerlingen opdrachten zouden willen presenteren of in de schoolkrant willen plaatsen.

Bladen bij stap 4

Bij stap 4 zijn in het leerlingepakket de volgende bladen met individuele opdrachten opgenomen:

- Opdrachten 4.1 tot en met 4.58.
- Werkblad 4.1 tot en met 4.3 zijn zogenaamde 'telkens-weer'-opdrachten. Dit zijn opdrachten die leerlingen bij elk leesmoment weer kunnen maken. Ze vullen er hun 'citatenschat', 'kennisschat' en 'woordenschat' mee aan.
- Werkblad 4.7 tot en met 4.46 zijn allemaal opdrachten voor verhalend leesmateriaal.
- Werkblad 4.47 tot en met 4.55 zijn opdrachten voor informatief leesmateriaal.
- In de index is aangegeven welke opdrachten expliciet gericht zijn op woordenschatontwikkeling.
- Voor momenten dat de tijd krap is of de voorkeur uitgaat naar snelle opdrachten, is het leerlingwerkblad 4.57 *Kort en krachtig verwerken* opgenomen.
- Met behulp van leerlingenblad 4.58 *Mijn eigenwerkblad bij stap 4* kunnen leerlingen zelf een nieuwe opdracht maken.
- De interactieopdrachten waar een voorbereidende verwerkingsopdracht bij hoort, zijn:
  - 4.1 Citatenschat → 5.1 Groepsgesprek 'citatenschat'
  - 4.36 Stelling nemen → 5.2 Groepsgesprek 'stelling nemen'
  - 4.8 Vergelijking van de hoofdpersoon → 5.10 Groepsgesprek 'wat ik zou doen...'
  - 4.40 'Verboden' woorden → 5.11 Spel 'Verboden' woorden
  - 4.41 Pictionary → 5.12 Spel Pictionary
  - 4.35 Waardering van het boek/verhaal → 5.16 Klassikaal: waardering van het boek/verhaal

In het lerarenpakket is het blad 4.A *Grotere verwerkingsopdrachten* opgenomen. Met behulp van blad 4.B *Mijn eigen werkblad bij stap 4* kunnen leraren hun eigen werkblad maken.

Stap 5: Interactie

Bij de stap interactie gaan leerlingen doelgericht met elkaar in gesprek over wat zij gelezen hebben. Interactie heeft een positief effect op het leerproces, maar ook op de motivatie. Praten over boeken kan heel motiverend en aanstekelijk werken. De uitwisseling van informatie vergroot de kennis en breidt de talige ervaringen uit. Met de interactie-opdrachten groeien de leerlingen op het gebied van de gespreksvaardigheden uit het referentiekader, zoals het deelnemen aan een discussie, informatie uitwisselen en een monoloog houden.

De uitvoering van stap 5

Opdrachten in kleine groepen

- Probeer waar mogelijk de interactie in groepen van twee tot vier leerlingen te laten plaatsvinden, zodat alle leerlingen in korte tijd aan het woord komen.
- Een mogelijke werkvorm is dat leerlingen in groepjes van vier om de beurt twee minuten (met kookwekker) de tijd krijgen om elkaar iets te vertellen of iets met elkaar te delen.
- Stel een 'tijdsbewaker' en een 'gespreksleider' aan.

Klassikale opdrachten

- Klassikale opdrachten kunnen na het leesmoment plaatsvinden, maar ook voorafgaand aan het leesmoment, als opwarmer en motivator.
- Klassikale interactieopdrachten zijn ook geschikt als ondersteuning bij stap 1 en stap 2.
- Er kunnen ook grotere klassikale interactieopdrachten gedaan worden die langer duren dan de 5 tot 10 minuten die voor de andere klassikale opdrachten staan. Deze grotere opdrachten zijn bij uitstek geschikt voor een afsluiting, presentatie of promotie van een leesperiode.

De uitvoering van stap 5 voor leraren met leerlingen onder 1F

- Bij leerlingen onder niveau 1F is meer klassikale steun wenselijk.
- De meeste interactieopdrachten die bedoeld zijn voor duo's en groepjes zijn ook geschikt om klassikaal uit te voeren. Het is prettig om in dat geval de werkvorm denken-delen-uitwisselen toe te passen, zodat alle leerlingen hun zegje kunnen doen.
- Variaties op de bestaande interactieopdrachten, voor leerlingen die v er onder 1F presteren (denk bijvoorbeeld aan groep 1 tot en met 4 van het primair onderwijs), zijn:
  - Een boekenpraatje: neem je lievelingsboek mee en vertel aan de groep wat er in dat boek gebeurt en waarom je het zo leuk vindt.
  - Vertel over de hoofdpersoon en vertel wat je van hem vindt en waarom.
  - Wat vond jij een mooi woord in dit boek?
  - Wat vond je het spannendste, grappigste, interessantste, engste in dit boek?
  - Hoe is de verhaallijn? Hoe begint het verhaal? Wat gebeurt er dan, en daarna, en daarna?
  - Hoe loopt het af? Wat is het spannendste stuk?

Leerlingen die enigszins onder niveau 1F presteren, zijn gebaat bij extra ondersteuning bij de interactieopdrachten in kleine groepen. Dit kan op de volgende manieren:

- De eerste keren dat een interactieopdracht wordt gedaan, kan dit een door de leraar geleid gesprek zijn. Hierbij kan wel gebruik gemaakt worden van de interactiewerkbladen die leerlingen later zelfstandig in de groepen gebruiken. Wanneer de werkbladen ingezet worden in een klassikaal geleid gesprek, dienen zij als visuele ondersteuning bij de opdracht. De leraar verwijst naar wat er op het werkblad staat. ('We zijn nu hier', 'We gaan nu...').
- De leraar vraagt de leerlingen om allemaal na te denken over de vragen (een voor een behandelen) die op het werkblad worden gesteld. Hij gebruikt de werkvorm denken-delen-uitwisselen: alle leerlingen denken in stilte ongeveer een minuut na over de gestelde vraag, dan vertellen zij hun buurman wat hun antwoord is en ten slotte vraagt de leraar enkele leerlingen naar hun antwoord.
- Bij klassikale interactieopdrachten met de werkvorm 'placemat' doet de leraar deze in aangepaste vorm op het bord. De leraar zet de stelling of het citaat op het bord en schrijft de reacties van leerlingen eromheen.
- Wanneer leerlingen zelfstandig in groepjes een interactieopdracht doen, is het belangrijk werkgeregels met hen af te spreken: laat elkaar uitpraten, luister goed naar elkaar, wees nieuwsgierig naar het antwoord van de ander, zorg dat iedereen aan de beurt komt, et cetera.
- Als leerlingen zelfstandig in groepjes een interactieopdracht doen, kan het handig zijn dat de leraar een seintje geeft als de volgende leerling aan de beurt is om te vertellen.
- Mogelijk is het handig met taakkaarten te werken als de leerlingen zelfstandig in groepjes werken: een leerling bewaakt de beurten, een leerling bewaakt de tijd, een leerling schrijft.

Wat te doen als...

...leerlingen zich niet aan de interactie-opdracht houden

- Leerlingen moeten vaak wennen aan het werken in groepjes.
- Als leerlingen niet gewend zijn om samen te werken, is het gewenst leerlingen daar vooraf in te onderwijzen en ze ermee te laten oefenen.
- Het doel en de structuur van de opdracht moeten expliciet bekend zijn.
- Geef leerlingen de tip om gebruik te maken van steunzinnen. Steunzinnen of starters helpen leerlingen een antwoord te formuleren. Voorbeelden van steunzinnen zijn: 'Wat ik interessant vond in dit boek was ...', 'Wat ik saai vond in dit boek was ...', 'Wat vond jij het spannendste/grappigste/ ... moment in jouw boek', 'Kun je uitleggen waarom je ... vindt'.
- Werkvormen uit de activerende didactiek zijn goed bruikbaar bij de interactieopdrachten. Inspiratie hiervoor is te vinden in het *Basisboek Activerende didactiek en samenwerkend leren* (CPS, 2008).
- Een leraar kan een interactieopdracht ook klassikaal voordoen en vervolgens aan de groepjes vragen deze opdracht nog eens uit te voeren, maar dan over een ander boek, dat door een van de groepsleden gelezen is of wordt.

...leerlingen 'gewoon' over het boek gaan praten

- Weeg af in hoeverre het kwalijk is dat ze zich niet aan de opdracht houden.
- Vaak gebeurt dit uit enthousiasme en dan is het jammer om de leerlingen uit hun gesprek te halen. Let er wel op dat alle leerlingen in het groepje aan de beurt komen.

...ik weinig tijd heb voor de interactie

- Het leesmoment bestaat in ieder geval uit 20 minuten stillezen.
- Heeft u beperkte tijd, kies dan voor de korte interactieopdrachten (5.13). Deze duren maximaal 2 minuten.
- Snijd in ieder geval niet in de leestijd.

...het enthousiasme voor de interactieopdrachten afneemt

- Er zijn een aantal interactieopdrachten waarbij de leerlingen uitgenodigd worden een link te leggen tussen het boek en henzelf. Deze opdrachten werken positief op de motivatie. Het betreft de opdrachten 5.5 *Waar ik aan moest denken*, 5.6 *Waar ik het niet mee eens ben* en 5.10 *Wat ik zou doen*.
- Ook kunt u kiezen voor de grotere interactieopdrachten (5.I).

Bladen bij stap 5

In het leerlingenpakket zijn bij stap 5 de volgende bladen opgenomen:

- 5.1 tot en met 5.12 interactieopdrachten voor duo's en groepjes.
- 5.13 *Kort en krachtig delen* met kortere interactieopdrachten.
- Met behulp van blad 5.14 *Mijn eigen werkblad bij stap 5* kunnen leerlingen hun eigen werkblad maken.

In het lerarenpakket zijn de volgende bladen opgenomen:

- De klassikale opdrachten 5.A tot en met 5.G.
- Het leesspel (5.H).
- Grotere interactieopdrachten (5.I).
- Met behulp van 5.J kunnen leraren hun eigen nieuwe interactieopdracht maken.

De interactieopdrachten waar een voorbereidende verwerkingsopdracht aan gekoppeld is, zijn:

- 5.1 Groepsgesprek 'citatenschat'	→	4.1 Citatenschat
- 5.2 Groepsgesprek 'stelling nemen'	→	4.36 Stelling nemen
- 5.10 Groepsgesprek 'wat ik zou doen...'	→	4.8 Vergelijking van de hoofdpersoon
- 5.11 Spel 'Verboden' woorden	→	4.40 'Verboden' woorden
- 5.12 Spel Pictionary	→	4.41 Pictionary
- 5.16 Klassikaal: waardering van het boek/verhaal	→	4.35 Waardering van het boek/verhaal

WEBSITES voor de projectcoördinator, leraren en mediathecarissen

---

Er zijn heel wat websites die met lezen en boeken te maken hebben. De sites die hieronder vermeld staan kunnen u informeren en/of inspireren. Voor de leerlingen is er een aparte bijlage met voor hen interessante websites rondom lezen.

www.leesplein.nl

Leesplein is een belangrijk verzamelpunt voor leesbevordering ten behoeve van kinderen en jongeren op het internet. Alles wat te maken heeft met jeugdboeken en lezen is er te vinden. De informatie is gerangschikt naar leeftijdsgroep. Iedere groep is te bereiken via een eigen URL:

[Laten lezen](#) - voor volwassen bemiddelaars

[Voorleesplein](#) - voor 0-6-jarigen

[Kinderboekenplein](#) - voor 6-12-jarigen

[Jeugdboekenplein](#) - voor 12-15-jarigen

[Jongerenliteratuurplein](#) - voor 15+

www.taalsite.nl

Site met veel links naar andere sites over lezen in de klas. Informatie over het hoe en waarom van lezen in de klas.

www.bibliotheek.nl

Op deze site staan links naar alle lokale bibliotheken, tips over het zoeken van boeken, informatie over de actualiteit en een koppeling naar boeken die over dat onderwerp gaan.

www.leesadviezen.nl

Site gericht op mediathecarissen die hen kan helpen bij het begeleiden van het keuzeproces van de leerling. De site geeft met name informatie over de keuze-cd-rom die te bestellen is. De cd-rom bestaat in een leerlingenvariant en een lerarenvariant.

www.lezen.nl

De Stichting Lezen heeft als doel het lezen in de Nederlandse en Friese taal te bevorderen. De stichting stimuleert vernieuwende initiatieven, methodieken en instrumenten op het gebied van leesbevordering en literatuureducatie en stemt bestaande activiteiten op elkaar af. Ook het stimuleren van onderzoek en de verspreiding van onderzoeksresultaten behoort tot het werk van Stichting Lezen. Op de site zijn veel links te vinden naar praktische materialen en activiteiten zoals Leesplan en De weddenschap.

www.cpnb.nl

Deze site geeft informatie over landelijke leesbevorderingscampagnes (onder andere de boekenweek en Nederland Leest). Lessuggesties bij diverse campagnes zijn te downloaden.

www.kunstvanlezen.nl

Dit is de site bij het landelijk project *De Kunst van Lezen*. Kunst van Lezen kent op dit moment vier programmalijnen:

- Invoeren BoekStart in Nederland.
- Faciliteren Bibliotheek op de Basisschool.
- Kennismaking Cultuurhistorische Canon.
- Landelijk dekkende voorziening van netwerken.

www.leesmonitor.nu/nl

Deze site geeft actuele onderzoeksinformatie over leestijd, leesmotivatie, leesvaardigheid en literaire competentie in Nederland.

www.debibliotheekopschool.nl

Dit is de site bij het project *de Bibliotheek op school*. De Bibliotheek op school is een landelijke aanpak voor het primair onderwijs, waarin bibliotheken en scholen structureel samenwerken aan taalontwikkeling, leesbevordering en mediawijsheid van kinderen. Het project is een bundeling van kennis, ervaring en producten van beproefde projecten tot een samenhangend geheel. Onderdelen van *de Bibliotheek op school* zijn onder andere: een digitale leesmonitor, het werken aan netwerken tussen bibliotheek, onderwijs en overheid, een scholingsprogramma voor bibliotheek en school, een leesplan, het voorzien in een collectie en een digitaal portaal.

www.leesplan.nl

Leesplan is een initiatief van Stichting Lezen. Op de site is onder de tab 'Mijn leesplan' voorzien in een digitaal format voor een uitvoerig en compleet leesplan. Naast het format zijn ook voorbeelden van andere scholen en instellingen opgenomen. Daarnaast voorziet de site in een projectenbank en achtergrondinformatie over lezen en leesbevordering.

www.makkelijklezenplein.nl

Op deze site vindt u praktische informatie over materialen voor leerlingen met leesproblemen. De informatie is gerangschikt naar doelgroep: de leerlingen zelf, leerkrachten, ouders en mediathecarissen. U vindt hier antwoord op vragen als:

- Welke materialen zijn geschikt voor leerlingen met een leesprobleem?
- Welke hulpmiddelen zijn er voor dyslectische leerlingen?
- Hoe richt ik een Makkelijk Lezen Plek in in de schoolbibliotheek?

www.davindi.kennisnet.nl

Startpagina met links voor alle schoolvakken (zowel primair als voortgezet onderwijs en mbo) naar kwaliteitsbronnen op internet. De bronnen zijn verzameld door kennisnet en de bibliotheken.

www.beleven.org/verhalen

Site met korte verhalen die te downloaden zijn.

www.jongjury.nl

Leesbevorderingsproject dat ieder jaar start in augustus. Leerlingen lezen tenminste vijf leesboeken die in het jaar daarvoor voor het eerst in het Nederlands zijn verschenen.

Ze kunnen jeugdboekenauteurs nomineren voor de Prijs van de Jonge Jury.

www.sss.nl

Bemiddelt en adviseert bij het organiseren van lezingen door schrijvers.

www.boekentop10.com

Deze site geeft actueel de boeken top 10 per genre.

www.lijsters.nl

Site van uitgeverij Noordhoff. Op deze site kunnen leesboekenpakketten voor basis- en voortgezet onderwijs worden besteld. Ook voor het mbo is er een aanbod. Er kunnen zowel standaardpakketten worden besteld als zelf pakketten worden samengesteld. Op de site is, na aanmelding, digitaal lerarenmateriaal beschikbaar bij de leesboeken.

www.ramsj.nl

Via deze site zijn nieuwe boeken te krijgen tegen lage prijzen. Ook grotere partijen worden aangeboden.

www.boekenboeien.nl

De 20-delige reeks *BoekenBoeien* wil lezen en leren in elkaar over laten lopen. Twintig korte, makkelijk te lezen boeken, plezierig, spannend en herkenbaar met daarin 1600 schooltaalwoorden verwerkt. Elk schoolvak komt aan bod.

www.justbooks.nl

Site waar u kunt zoeken naar vindplaatsen van boeken die op internet te koop worden aangeboden. Het systeem zoekt in lijsten van antiquariaten, maar ook in bestanden van bijvoorbeeld bol.com. Er worden zowel tweedehands als nieuwe boeken aangeboden.

www.boekenpret.nl

Site met informatie over leesbevordering en ouderbetrokkenheid bij leesbevordering.

OVERZICHT REFERENTIEKADER

Nederlandse taal en Vrij lezen

Omschrijving van de taken uit de drie domeinen Mondelinge taalvaardigheid, Lezen en Schrijven in het referentiekader taal op niveau 1F, 2F en 3F

Zie www.taalenrekenen.nl voor de brochure *Referentiekader taal en rekenen* met daarin het complete schema.

1. MONDELINGE TAALVAARDIGHEID

1.1 | Gesprekken

Taken	1F	2F	3F
1. Deelnemen aan discussie en overleg	<p>Kan de hoofdpunten volgen en kan de eigen mening verwoorden en onderbouwen met argumenten.</p> <p>Kan kritisch luisteren naar meningen en opvattingen en een reactie geven.</p>	<p>Kan bespreken wat er gedaan moet worden en bijdragen aan de planning.</p> <p>Kan tijdens een discussie of overleg (op beleefde wijze) een probleem verhelderen, een overtuiging of mening, instemming of afkeuring uitdrukken en commentaar geven op de visie van anderen.</p>	<p>Kan actief deelnemen aan discussies, debatten en overleg in kleinere of grotere groepen.</p>
2. Informatie uitwisselen	<p>Kan in gesprekken binnen en buiten school informatie geven en vragen en kan kritisch luisteren naar deze informatie.</p> <p>Kan informatie beoordelen en een reactie geven.</p>	<p>Kan informatie vragen en geven aan instanties binnen en buiten school.</p> <p>Kan informatie verzamelen en verwerken via het houden van een vraaggesprek.</p>	<p>Kan actief deelnemen aan gesprekken in het kader van werk-/beroepsvoorbereiding, een project of (maatschappelijke) stage en de evaluatie daarvan.</p>

1.2 | Zakelijke teksten

Taken	1F	2F	3F
1. Luisteren naar instructies	<p>Kan voldoende feitelijke informatie halen uit instructies en aanwijzingen om taken of handelingen uit te kunnen voeren.</p>	<p>Kan uitleg en instructies over concrete onderwerpen begrijpen.</p>	<p>Kan uitleg en instructies over concrete en abstracte onderwerpen begrijpen.</p>
2. Luisteren als lid van een live publiek	<p>Kan de hoofdlijn begrijpen van korte informatieve, instructieve en betogende teksten met een duidelijke structuur en voldoende herhaling.</p> <p>Kan een eenvoudig, voorgelezen of verteld verhaal begrijpen.</p>	<p>Kan een helder gestructureerde voordracht, toespraak of les begrijpen over vertrouwde onderwerpen binnen het eigen vak- of interessegebied.</p> <p>Kan een voorgelezen of verteld verhaal begrijpen.</p>	<p>Kan in een lange(re) uiteenzetting, beschouwing of betoog de hoofdpunten en onderbouwingen begrijpen, ook als het onderwerp buiten het vak- of interessegebied ligt en het onderwerp abstract is.</p>
3. Luisteren naar radio en televisie en naar gesproken tekst op internet	<p>Kan hoofdpunten van korte en duidelijke berichten op radio en televisie en via internet begrijpen als onderwerp en context bekend zijn.</p> <p>Kan selectief luisteren om de benodigde informatie zoals openingstijden, adres, telefoonnummer te halen uit korte berichten op bijvoorbeeld een telefoonbeantwoorder.</p>	<p>Kan de hoofdpunten begrijpen van (nieuws) berichten, -documentaires, reclameboodschappen en discussieprogramma's over vertrouwde onderwerpen.</p> <p>Kan films en televisieseries geschikt voor de eigen leeftijd volgen.</p>	<p>Kan de meeste gesproken teksten in radio- en televisieprogramma's en ander uitgezonden of opgenomen geluidsmateriaal begrijpen.</p>

1.3 | Spreken

Taken	1F	2F	3F
Een monoloog houden	<p>Kan alledaagse aspecten beschrijven, zoals mensen, plaatsen en zaken.</p> <p>Kan verslag uitbrengen van gebeurtenissen, activiteiten en persoonlijke ervaringen.</p> <p>Kan een kort, voorbereid verhaal of presentatie houden en daarbij op eenvoudige vragen reageren.</p>	<p>Kan in grote lijnen redenen en verklaringen geven voor eigen meningen, plannen en handelingen en kan een kort verhaal vertellen.</p> <p>Kan informatie verzamelen om over een onderwerp uit eigen interessegebied een voorbereide presentatie te geven.</p> <p>Kan vragen beantwoorden naar aanleiding van deze presentatie.</p>	<p>Kan een verhaal vertellen met een inleiding, een kern en een slot.</p> <p>Kan informatie verzamelen en een presentatie geven met argumenten voor of tegen een bepaald standpunt, of voor- en nadelen van diverse opties.</p> <p>Kan vragen naar aanleiding van verhaal of presentatie vloeiend en spontaan beantwoorden.</p>

2. LEZEN

2.1 | Spreken

Taken	1F	2F	3F
1. Lezen van informatieve teksten	<p>Kan eenvoudige informatieve teksten lezen, zoals zaakvakteksten, naslagwerken, (eenvoudige) internetteksten, eenvoudige schematische overzichten.</p>	<p>Kan informatieve teksten lezen, waaronder schoolboek en studieteksten (voor taal- en zaakvakken), standaardformulieren, populaire tijdschriften, teksten van internet, notities en schematische informatie (waarin verschillende dimensies gecombineerd worden) en het alledaagse nieuws in de krant.</p>	<p>Kan informatieve teksten lezen, zoals voorlichtingsmateriaal, brochures van instanties (met meer formeel taalgebruik), teksten uit (gebruikte) methodes, maar ook krantenberichten, zakelijke correspondentie, ingewikkelde schema's en rapporten over het eigen werkteerrein.</p>
2. Lezen van instructies	<p>Kan eenvoudige instructieve teksten lezen, zoals (eenvoudige) routebeschrijvingen en aanwijzingen bij opdrachten (uit de methode).</p>	<p>Kan instructieve teksten lezen, zoals recepten, veel- voorkomende aanwijzingen en gebruiksaanwijzingen en bijsluiters van medicijnen.</p>	<p>Kan instructieve teksten lezen, zoals ingewikkelde instructies in gebruiksaanwijzingen bij onbekende apparaten en procedures.</p>
3. Lezen van betogende teksten	<p>Kan eenvoudige betogende teksten lezen, zoals voorkomend in schoolboeken voor taal- en zaakvakken, maar ook advertenties, reclames, huis- aan huisbladen.</p>	<p>Kan betogende, vaak redundante teksten lezen, zoals reclameteksten, advertenties, folders, maar ook brochures van formele instanties of licht opiniërende artikelen uit tijdschriften.</p>	<p>Kan betogende teksten lezen waaronder teksten uit schoolboeken, opiniërende artikelen.</p>

2.2 | Fictionele, narratieve en literaire teksten

Taken	1F	2F	3F
Bevat geen taken.			

3. SCHRIJVEN

Taken	1F	2F	3F
1. Correspondentie	Kan een briefje, kaart of e-mail schrijven om informatie te vragen, iemand te bedanken, te feliciteren, uit te nodigen e.d.	Kan e-mails of informele brieven schrijven en daarbij meningen en gevoelens uitdrukken. Kan met behulp van standaardformuleringen eenvoudige zakelijke brieven produceren en schriftelijke verzoeken opstellen.	Kan adequate brieven en e-mails schrijven, gevoelens genuanceerd uitdrukken, en een standpunt beargumenteren.
2. Formulieren invullen, berichten, advertenties en aantekeningen	Kan een kort bericht, een boodschap met eenvoudige informatie schrijven. Kan eenvoudige standaardformulieren invullen. Kan aantekeningen maken en overzichtelijk weergeven.	Kan notities, berichten en instructies schrijven waarin eenvoudige informatie van onmiddellijke relevantie voor vrienden, docenten en anderen wordt overgebracht. Kan een advertentie opstellen om bijvoorbeeld spullen te verkopen. Kan aantekeningen maken tijdens een uitleg of les.	Kan over allerlei onderwerpen belangrijke informatie noteren en doorgeven. Kan aantekeningen maken van een helder gestructureerd verhaal.
3. Verslagen, werkstukken, samenvattingen, artikelen	Kan een verslag en of een werkstuk schrijven en daarbij stukjes informatie uit verscheidene bronnen samenvatten.	Kan verslagen en werkstukken schrijven met behulp van een stramen en daarbij informatie uit verscheidene bronnen samenvoegen. Kan onderhoudende teksten schrijven en overtuigen met argumenten. Kan een collage, een krant of muurkrant maken.	Kan uiteenzettende, beschouwende en betogende teksten schrijven. Kan vanuit een vraagstelling een verslag, werkstuk of artikel schrijven waarbij een argument wordt uitgewerkt en daarbij redenen aangeven voor of tegen een bepaalde mening en de voor- en nadelen van verschillende keuzes uitleggen. Kan informatie uit verschillende bronnen in één tekst synthetiseren.
4. Vrij schrijven	Kan eigen ideeën, ervaringen, gebeurtenissen en fantasieën opschrijven in een verhaal, in een informatieve tekst of in een gedicht.		

Bron: Ministerie van OCW (2009).

INDEX Werkbladen voor de leraar

Titel	Wanneer	Activiteit	Tijd	Aantal	Verhalend/ informatief	Soort opdracht
 Stap 1 - Interesses achterhalen en bepalen - Vragenlijsten						
1.A	Interesses achterhalen		10		✓ i	
 Stap 2 - Leesmateriaal kiezen - Overzichten						
2.A	Begeleiden bij het vinden en kiezen van leesmateriaal				✓ i	
2.B	Boeken kiezen demonstreren		10		✓ i	
 Stap 4 - Individueel verwerken - Opdrachten						
4.A	Grotere verwerkingsopdrachten		5 10+		✓ i	
4.B	Mijn eigen werkblad bij stap 4		10+		✓ i	
 Stap 5 - Gezamenlijk verwerken						
5.A	Voorlezen		10		✓ i	
5.B	Het gesprek starten		10		✓ i	
5.C	Het gesprek verdiepen		10		✓ i	
5.D	Waardering van eenboek/verhaal		10		✓ i	
5.E	Boektalk		10		✓ i	
5.F	Spelvorm 'Wie ben ik?'		5 10		✓	
5.G	Klassen-woorden-wedstrijd		10		✓ i	
5.H	Leesspel		10		✓ i	
	Vragen bij het Leesspel (5.H)					
5.I	Grotere interactieopdrachten		10+		✓ i	
5.J	Mijn eigen werkblad bij stap 5		10+		✓ i	

LEGENDA

Betekenis van de iconen

---

1. INTERESSES ACHTERHALEN EN BEPALEN

2. LEESMATERIAAL KIEZEN

3. ONGESTOORD LEZEN

4. INDIVIDUEEL VERWERKEN

5. GEZAMENLIJK VERWERKEN

WANNEER

Telkens weer

Tijdens het lezen

Na het lezen

TIJD

2 Minuten

5 Minuten

10 Minuten

TYPE

Verhalend

Informatief

ACTIVITEIT

Spoken

Luisteren

Schrijven

Tekenen

AANTAL

Individueel

In groepjes

Met de hele klas

SOORT

Algemeen

Woordenschat

1.A INTERESSES ACHTERHALEN

Resultaat: U hebt de interesses van uw leerlingen achterhaald via een gesprek, fantasie of een voorwerp.

Nodig:

- Onderstaande aanwijzingen en suggesties.
- Eventueel foto's of kaarten, of voorwerpen die leerlingen bij zich hebben of meenemen.

Wat gaat u doen?

Mogelijkheden

Om interesses te achterhalen kunt u verschillende middelen inzetten. Natuurlijk kunt u een vraaggesprek houden. Een andere mogelijkheid is geleide fantasie te gebruiken. Een derde optie is om gebruik te maken van allerlei materialen en daarmee de interesses te achterhalen. Deze drie opties passeren de revue en worden nader uitgewerkt. Het is aan u om ofwel voor een van deze opties te kiezen, ofwel de opties in combinatie in te zetten.

Werkvormen

Alle opties kunnen individueel, in groepjes of klassikaal plaatsvinden. Als er sprake is van individueel werken, dan kunt u in een terugblik de interesses die naar voren zijn gekomen, terugkoppelen aan de leerling.

Als er in groepjes of klassikaal gewerkt wordt, dan is het raadzaam de groepjes of de klas in tweeën te verdelen. In een ronde wordt de ene helft van de leerlingen ondervraagd en maakt de andere helft aantekeningen voor een medeleerling. In de tweede ronde wisselen de leerlingen van rol.

1. Vraaggesprek

- Introduceer bij de leerlingen dat er een vraaggesprek gaat plaatsvinden, met als doel: het achterhalen van hun interesses.
- Maak een keuze uit een aantal van onderstaande vragen.
- Beslis, naar eigen inschatting, of het beter is een verdiepvingsvraag of een volgende vraag te stellen.
- Laat de leerlingen in een terugblik reflecteren op hun antwoorden en bedenken wat de antwoorden zeggen over hun interesses.

- Welke boeken vind je leuk om te lezen?
- Welke film of dvd heb je heel vaak gezien?
- Wat doe je graag: sport, hobby's, binnen of buiten spelen, luieren, tv kijken, gamen?
- Welke films/series/programma's kijk je graag?
- Waar praat je over op facebook, hyves enzo?
- Wie is je held of idool?
- Wat is je favoriete vakantiebesteding?

Vragen speciaal voor de basisschool:

- Wordt er bij jou thuis voorgelezen? Wat vind je mooi, spannend, eng, niks aan?
- Herinner je je nog een boek dat een juf of meester heeft voorgelezen? Waarom is dit boek je bijgebleven?

Vragen speciaal voor het voortgezet onderwijs:

- Werd er vroeger bij jou thuis voorgelezen? Wat vond je mooi, spannend, eng, niks aan?
- Las je juffrouw of meester op de basisschool voor? Wat is je bijgebleven?
- Wat las je graag vanaf het moment dat je zelf boeken kon gaan lezen?

1.A INTERESSES ACHTERHALEN (VERVOLG)

2. Geleide fantasie

- Introduceer bij de leerlingen dat er een geleide fantasie gaat plaatsvinden met als doel: het achterhalen van hun interesses.
- Maak een keuze uit een van de gesuggereerde geleide fantasieën.
- Nodig de leerlingen uit om zich mee te laten voeren in hun fantasie.
- Opper dat het wellicht nog beter werkt als ze hun ogen dicht doen.
- Houd er rekening mee dat de oefening allereerst als reactie hilariteit kan oproepen. Als daar enige ruimte aan wordt gegeven, is er daarna gelegenheid om goed aan het werk te gaan.
- Laat de leerlingen reflecteren op hun antwoorden en bedenken wat de antwoorden zeggen over hun interesses.

- Je droomt je wildste fantasie. Wat maak je mee?
- Je mag een dag optrekken met je favoriete idool. Met wie zou je op stap gaan en wat zouden jullie doen?
- Je wordt wakker en alles zit vandaag mee. Sterker nog: vandaag is De Ideale Dag. Hoe ziet die dag eruit en wat zou je op De Ideale Dag doen?
- Je bent knalverliefd. De persoon in kwestie is geïnteresseerd, maar wil weten wie je Echt bent, wat je bezig houdt en wat je doet. Wat zou je zeggen?
- Je verblijft voor onbepaalde tijd op een onbewoond eiland. Wat zou je meenemen?

3. Het voorwerp vertelt wie je bent

- Introduceer dat via voorwerpen achterhaald gaat worden wat de interesses van leerlingen zijn.
- Maak een keuze uit een van de hieronder gesuggereerde voorwerpen.
- De vraag bij elk voorwerp is om te vertellen wat het is, wat het vertelt over jezelf, wat het voor je betekent dan wel wat je erin aanspreekt.
- Laat de leerlingen reflecteren op hun antwoorden en bedenken wat de antwoorden zeggen over hun interesses.

- Een belangrijk, persoonlijk, handzaam voorwerp dat leerlingen van thuis meenemen.
- Een dag in de week of in het weekend, uit hun agenda of smartphone.
- Een voorwerp uit hun (rug)tas.
- Een sleutelhanger/sleutelbos.
- Het beginscherm op hun telefoon of computer.
- Lijst van favoriete internetsites.
- Favoriete film, foto, lied, gedicht, quote of tekst.
- Een stapel foto's of kaarten die verspreid worden en waar leerlingen er een uit kiezen.

2.A BEGELEIDEN BIJ HET VINDEN EN KIEZEN VAN LEESMATERIAAL

Resultaat: U heeft een zelfverzekerde houding en een sterke inbreng bij het begeleiden in het vinden en kiezen van leesmateriaal.

Nodig:

- Informatie uit stap 1, waarbij interesses van de leerlingen zijn achterhaald en bepaald.
- Bijlagen met websites die ondersteunen bij het vinden en kiezen van passend leesmateriaal.
- De samenwerking en uitwisseling met collega's en de mediathecaris of de bibliotheek.
- Uw open, eerlijke en nieuwsgierige houding.
- Uw eigen leeservaring.
- Waar mogelijk: actuele en parate boekenkennis.

Wat gaat u doen?

Menig leraar is bevreesd voor stap 2: "Mooi dat ik weet wat leerlingen interesseert, maar wat nu? Hoe kom ik aan leesmateriaal dat daarop aansluit?" Onder deze vragen zit vaak de onzekerheid of de eigen boekenkennis wel paraat en actueel is en of deze aansluit bij de belevingswereld van de kinderen. Deze onzekerheid is niet nodig, omdat boekenkennis weliswaar mooi meegenomen is, maar geen must om leerlingen goed te kunnen begeleiden bij het vinden en kiezen van leesmateriaal.

Op dit blad passeren een aantal suggesties de revue om leerlingen te begeleiden.

Benut verzamelde informatie

- Verzamel de informatie uit stap 1 per leerling en voor de gehele klas.
- Maak voor uzelf een overzicht.
- Spreek de verzamelde informatie door met een mediathecaris of de bibliotheek.

Maak gebruik van ieders eigen expertise en kennis

- Bespreek aan de hand van de verzamelde informatie wat de mediathecaris of bibliothecaris kan betekenen in het vinden en kiezen van passend leesmateriaal. Wellicht wil de mediathecaris eens in een les passende boeken komen promoten met een boekenkar.
- Vraag collega's waarvan u weet dat zij parate boekenkennis hebben om boekentips.
- Verwijs leerlingen naar de mediathecaris of de bibliothecaris als u het (even) niet weet.

Raadpleeg websites

- Maak gebruik van websites die passende boekentips geven aan de hand van interesses en profielen. Deze websites vindt u in de bijlagen in het boek en op de cd.
- Probeer zelf eens een aantal websites uit.
- Laat een aantal websites op de elektronische leeromgeving zetten en organiseer een les waarin deze websites bezocht worden.
- Herinner leerlingen gaandeweg het jaar ook nog aan deze websites.
- Kijk geregeld op websites die een actueel beeld geven, zoals een top 10 voor jeugdliteratuur (zie de bijlage).

Laat de leerlingen het werk doen

Leerlingen kunnen elkaar uitstekend boekentips geven. Ze nemen vaak graag de adviezen van medeleerlingen over. Het enige wat de leraar hoeft te doen is daar een setting voor creëren. Mogelijkheden hiervoor zijn:

- Leerlingen in een klassengesprek vragen een of enkele interesses te noemen en de andere leerlingen te laten reageren met boekentips. Hierbij kan ook gebruik gemaakt worden van leerlingenblad 2.1.
- Leerlingen vragen om met hun overzicht van interesses (blad 1.2) rond te gaan (bij medeleerlingen, de mediathecaris, ouders, vrienden et cetera) om boeksuggesties te krijgen (die op blad 2.1 genoteerd kunnen worden).
- Regelmatig verwerkingsopdrachten uit laten wisselen waar een boekbeoordeling of een advies in zit, zoals 3.3, *Mijn persoonlijke favorieten*, 4.4 *Flaptekst*, 4.7 *Mini-samenvatting* en 4.23 *Recensie*.
- Regelmatig interactie-opdrachten doen, zoals voorlezen, een boekpromotie, 'Wat ik interessant vond' et cetera. Zie hiervoor de lerarenbladen bij stap 4.

2.A BEGELEIDEN BIJ HET VINDEN EN KIEZEN VAN LEESMATERIAAL (VERVOLG)

In al deze situaties maakt u gebruik van het feit dat de leerlingen elkaar en elkaars belevingswereld kennen en met hun enthousiasme voor bepaalde boeken de ander kunnen aansteken.

Uw eigen leeservaring

Bent u zelf een notoire lezer en bent u op de hoogte van de laatste stand van zaken als het om jeugd- en kinderliteratuur gaat? Dat is mooi meegenomen: benut die kennis vooral. We hopen echter dat duidelijk is geworden dat die kennis geen vereiste is om leerlingen op een goede manier te begeleiden bij het vinden en kiezen van passend leesmateriaal.

2.B BOEKEN KIEZEN DEMONSTREREN

Resultaat: Leerlingen weten hoe u komt tot de keuze voor een boek.

Nodig:

- Onderstaande aanwijzingen en suggesties.
- Een selectie boeken waaruit u een keuze gaat maken. De boeken variëren in aantrekkelijkheid voor wat betreft kافت, lettertype, illustraties, bladspiegel et cetera.

U kunt ervoor kiezen van tevoren te bepalen of u verhalende of informatieve boeken meeneemt. Deze keuze kunt u benoemen: Ik weet dat ik van verhalen hou, dus ik heb geen informatieboeken meegenomen. U kunt er ook voor kiezen beide soorten boeken mee te nemen en u te richten op één thema/interessegebied. Zo kunt u bijvoorbeeld leesboeken, informatieboeken en tijdschriften meenemen over voetbal en demonstreren welke keuze u maakt en waarom.

Wat gaat u doen?

Leerlingen leren onder meer door de kunst af te kijken. Als ze zien hoe hun leraar een boek kiest, kunnen ze daaruit zaken overnemen die hen helpen bij het kiezen van een geschikt boek. Het is dus van belang dat de leraar het kiezen van een boek demonstreert en daarbij hardop denkend voordoet. Als leerlingen horen hoe het denkproces bij het kiezen van een boek verloopt, zijn ze vervolgens beter in staat zelf dit denkproces te doorlopen. Het verwoorden van wat je denkt, wordt in het Engels *modeling* genoemd en is een effectieve didactische techniek, ook in andere lessituaties.

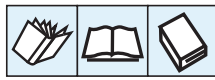
1. Vertel dat u hardop denkend laat zien en horen hoe u tot de keuze voor een boek komt.
2. Demonstreer uw keuzeprocess en gebruik bijvoorbeeld een van de volgende zinnen:
  - a. Ik hou erg van reizen, dus daarom heb ik allemaal boeken meegenomen die gaan over reizen.
  - b. Ik ga binnenkort naar Polen, dus ik zou wel iets willen lezen over dat land.
  - c. Ik wil meer te weten komen, dus kies ik een informatieboek.
  - d. Dit boek heet 'Polen', dus dat is vast geschikt. Op de voorkant staat een foto van een stad. Best mooie gebouwen. Ik ga eens naar de inhoudsopgave kijken.
  - e. Ik zie dat het een reisgids is. Er worden steden en gebieden beschreven in dit boek, zie ik in de inhoudsopgave.
  - f. Ik ben nu eigenlijk op zoek naar algemene informatie over het land: wat voor klimaat is er, wat voor geschiedenis heeft het land, waarvan kent iedereen het land. Ik weet niet zeker of ik dat vind in dit boek.
  - g. Dit boek heet 'Alles over Polen'. Tja, zou hier nu meer informatie in staan dan in die reisgids? Ik bekijk eerst de achterkant. Hier staat dat dit boek je alles vertelt over Polen wat je nog niet wist: wetenswaardigheden, geschiedenis van het land en informatie over het landschap.

Minder specifiek gekoppeld aan een thema of interesse zijn ook de volgende zinnen bruikbaar voor modeling:

1. Eerst maar eens naar de kافت kijken, zoals ik altijd als eerste doe.
2. De kافت vind ik niet belangrijk, de eerste zin wel, die ga ik eerst maar eens lezen. [zin voorlezen] Oh, dat is een mooie zin, ik lees er nog een paar om te kijken of het boek echt bij me past. Of: Nou, dat vind ik echt geen mooie zin. Dit boek leg ik weg.
3. Zijn de letters groot genoeg? En staan de regels niet te dicht op elkaar? O nee, ik vind de bladzijden veel te vol staan. Dat is niks voor mij.
4. Als ik zo de flaptekst lees, lijkt de inhoud me wel interessant. Ik kan aan de bibliothecaresse vragen of dit boek een deel in een serie is, want ik lees graag series.
5. Weet je wat, ik ga aan mijn vriend Sjoerd vragen of hij een boekentip voor me heeft. Hij houdt van dezelfde dingen als ik. Mijn broer kan ik ook nog vragen. Jammer genoeg heb ik niks aan mijn zus, want die houdt van heel andere boeken dan ik.

Aandachtspunten bij modeling zijn:

- Denk en praat vanuit de ik-vorm en maak zichtbaar dat u modelt (hardop denkend voordoet) door bijvoorbeeld naar uw hoofd te wijzen.
- Houd het kort, baken af wat u zegt en maak kleine stappen.
- Oefen met modeling. Soms bent u zich er niet van bewust wat u precies denkt wanneer u een boek kiest. Als u zelf oefent in het verwoorden van wat u denkt, kunt u makkelijker demonstreren.

Wanneer

Activiteit

Aantal

verhalend

informatief

4.A GROTERE VERWERKINGSOPDRACHTEN

Op dit blad vindt u vijf ideeën voor grotere verwerkingsopdrachten. Voor de eerste drie opdrachten is meer tijd nodig dan de standaard 2, 5 of 10 minuten. Deze opdrachten zijn bijvoorbeeld geschikt voor een projectweek of als onderbreking van de vrij lezen routine. De laatste twee opdrachten zijn opdrachten die alle leerlingen telkens weer kunnen doen. Richttijd hierbij is 5 minuten per boek.

Zelfgemaakte boeken

- Laat de leerlingen zelf een boek maken.
- Ze kunnen tekeningen, foto's en collages gebruiken.
- Het boek kan gaan over thuis, de klas, een interesse, of voortborduren op wat de leerling gelezen heeft.
- De leerlingen kunnen dit verhaal individueel maken, maar ze kunnen natuurlijk ook (in groepjes) samenwerken aan een boek.

Een eigen verhaal

- Laat leerlingen een eigen verhaal schrijven. Aanknopingspunten kunnen zijn:
- Verzin je eigen verhaal, bijvoorbeeld over de verdere belevenissen van een personage.
- Bedenk dat jij je in de situatie bevond van een personage. Beschrijf in de ik-vorm hoe je zou reageren, wat je zou doen en/of zeggen en wat er zou gebeuren.
- Schrijf een kort verhaal in hetzelfde genre of over hetzelfde thema als dat van je boek.

Vrij lezen krant of website

- Maak individueel, als klas of zelfs als school een collage in krantvorm of als site, van een aantal verwerkingsopdrachten.

Boekendier

Maak een gezamenlijke duizendpoot, rups, wurm of draak van boeken.

- Leerlingen noteren per segment van het dier de titel, schrijver, de eigen naam, het aantal sterren, wellicht een citaat en hun mening over het boek op.
- Het segment wordt achter de kop van het dier geplakt en het dier wordt langer naarmate de leerlingen meer boeken hebben gelezen.

Beoordelingslijsten

- Maak een beoordelingslijst op de muur.
- Vul de lijst telkens aan als leerlingen een boek uit hebben, dan wel ermee gestopt zijn.
- Zet de titels op een groot vel papier.
- De leerlingen kunnen met cijfers, sterren of gekleurde stickers aangeven wat ze van het boek vonden (bijvoorbeeld rood = 'te gek', blauw = 'leuk', geel = 'bah!').

Wanneer

Activiteit

Tijd

Aantal

Verhalend

informatief

4.B MIJN EIGEN WERKBLAD BIJ STAP 4

Resultaat: Een werkblad dat u zelf gemaakt hebt en dat wellicht straks in heel Nederland gebruikt wordt.

Hulp: Probeer het eerst zelf. Komt u er niet uit? Vraag dan hulp aan een collega.

Wat gaat u doen?

- Wellicht hebt u een idee gekregen voor een nieuwe opdracht.
- Schrijf uw idee op, door in onderstaand kader alle onderdelen in te vullen. Bij elk veld staat cursief aangegeven wat u moet doen.
- Vink de icoontjes aan die van toepassing zijn.
- Schrijf er eventueel nog extra aanwijzingen bij.
- Als u wilt dat uw nieuwe opdracht verspreid wordt, zodat ook anderen het kunnen gebruiken, mailt u het ingevulde format dan naar: cps@cps.nl. Wij sturen u een bericht als we uw werkblad inderdaad gaan verspreiden.

Vink aan wat van toepassing is.

Wanneer

Activiteit

Tijd

Aantal

verhalend

informatief

4.B MIJN EIGEN WERKBLAD BIJ STAP 4 (VERVOLG)

Titel (Schrijf hier de naam/titel van het werkblad): .....

Resultaat (Schrijf hier op wat leerlingen of leraren 'hebben', als ze de opdracht gemaakt hebben): .....

Hulp (Schrijf hier op wat leerlingen of leraren moeten doen als ze hulp nodig hebben): .....

Wat ga je doen? (Schrijf hier in stappen, met voor elke stap een opsommingsteken, wat een leerling of leraar precies moet doen voor deze opdracht)

Extra aanwijzingen (Zet hier extra aanwijzingen of informatie, bijvoorbeeld hoe het werkblad er precies uit moet komen te zien):

Dit werkblad is bedacht en gemaakt door (Noteer hier uw naam en die van uw school, instelling of bedrijf):

Naam: ..... Datum: .....

School: ..... Plaats: .....

Wanneer

Activiteit

Tijd

Aantal

verhalend

informatief

5.A VOORLEZEN

Resultaat: Een gezamenlijk voorleesmoment.

Nodig:

- Een boek van een leerling of uw eigen boek. Wat betreft dat laatste: u kunt steeds hetzelfde boek gebruiken (waarbij u steeds een volgend hoofdstuk voorleest) of steeds een ander boek kiezen (waarbij u het wellicht meer ter promotie voorleest).
- Eventueel een lekkere stoel: een bijzondere (schommel)stoel, de zogenaamde lezersstoel.

Wat gaat u doen?

Voorlezen kunt u op 2 manieren inzetten:

1. U kiest zelf een fragment, leest dat voor en vertelt erover (wat spreekt u aan in het fragment/boek/thema).
2. U laat leerlingen voorlezen:
  - a. Zeg tegen de leerlingen dat u zo meteen iemand gaat vragen op de lezersstoel plaats te nemen om een stukje voor te lezen uit het boek dat hij/zij aan het lezen is.
  - b. Vraag de leerlingen even na te denken welk stuk van hun boek/tekst hen die dag het meeste aansprak en waarom.
  - c. Vraag een vrijwilliger naar voren te komen en op de lezersstoel plaats te nemen.
  - d. Laat de leerling maximaal 5 minuten voorlezen en daarna vertellen wat hem/haar aansprak in dit stuk.
  - e. Als er meer vrijwilligers zijn, spreek dan af wanneer zij mogen voorlezen.

Wanneer

Activiteit

Tijd

Aantal

Verhalend

Informatief

5.B HET GESPREK STARTEN

Resultaat: Een groepsgesprek over een of meer boeken.

Wat gaat u doen?

U gaat een gesprek voeren met een groepje/klas leerlingen over wat zij vinden van hetgeen zij gelezen hebben. Dit doet u op de volgende manier:

1. U vraagt niet: "Vond je je tekst/boek leuk en waarom?" of "Waar gaat het boek over?"
2. Wel vraagt u aan de leerlingen: "Vertel eens....." Als er spontane antwoorden komen van de leerlingen, ontstaat er vanzelf een gesprek.

Er zijn vier basisvragen die je kunt stellen:

- Vertel eens, was er iets wat je leuk vond aan dit hoofdstuk/boek?
  - Vertel eens, was er iets wat je niet leuk vond aan het boek?
  - Vertel eens, was er iets wat je moeilijk of onduidelijk vond?
  - Vertel eens, zag je bepaalde patronen of verbanden? Zie je overeenkomsten met een ander boek? Zie je overeenkomsten met dingen die je zelf zijn overkomen?
3. Als het gesprek moeilijk op gang komt, kunt u de leerlingen de opdracht geven in 1 minuut op papier te zetten wat ze willen vertellen over hun tekst.
  4. Na dit moment van individuele reflectie door alle leerlingen vraagt u aan een aantal van hen wat zij genoteerd hebben. U kunt hun eventueel ook vragen daar uitleg bij te geven.

Als de vier basisvragen niet voldoende opleveren, kunt u ook nog gebruikmaken van de volgende vragen:

- Vertel eens, waar speelt het verhaal zich af?
- Wat vind je van de hoofdpersoon uit het boek?
- Hoe verloopt het verhaal? (Specificeer deze vraag eventueel als blijkt dat leerlingen er geen raad mee weten omdat de vraag te open is.)
- Vertel je klasgenoten waarom ze dit boek wel of niet zouden moeten lezen.
- Wat is in het boek voor jou persoonlijk het belangrijkste?
- Welk gevoel had je bij de laatste pagina?
- Welk fragment sprak jou het meeste aan?
- Bij welke passage/welk stuk kreeg je kippenvel?
- Wat vond je leuk, mooi of goed in het boek?
- Wat vond je moeilijk of onduidelijk in de tekst?
- Wat had je verwacht toen je aan het boek begon? (Het is leuk om deze vraag daadwerkelijk voor de start van het lezen van het boek te stellen en het antwoord op die vraag terug te laten komen in het reflectiemoment.)

Wanneer

Activiteit

Tijd

Aantal

Verhalend

informatief

5.C HET GESPREK VERDIEPEN

Resultaat: Een groeps gesprek met leerlingen dat u als docent goed op gang weet te houden.

Nodig: Onderstaande hulpvragen.

Wat gaat u doen?

Leid met behulp van onderstaande input/voorbeeldvragen een groeps gesprek over de boeken die de leerlingen lezen. Om een gesprek dat stilvalt weer op gang te brengen, zijn kennisvragen heel geschikt. Kennisvragen zijn vooral wie-, wat- en waar-vragen of meerkeuzevragen.

Kennisvragen:

- Tot welk genre behoort het boek?
- Waarover gaat het boek?
- Hoe begint het boek?
- Wat is de beslissende wending/het beslissende moment in het boek?
- Hoe maakt de schrijver het spannend?
- Wanneer (in welke tijd) speelt het verhaal?
- Zijn er dingen in het verhaal die lang duren, maar die heel vlug of in een paar woorden verteld worden (of andersom)?
- Wie vertelt het verhaal?

Interpretatievragen

- Waarom laat de auteur het boek volgens jou zo beginnen/eindigen?
- Wat is volgens jou het verband tussen de titel en het thema?
- Wat is volgens jou het belangrijkste personage in het boek?
- Waarom reageerde volgens jou personage X op die manier op personage Y?

Evaluatievragen

- Wat vind je van de titel?
- Wat vind je van het einde van het boek?
- Wat vind je van de informatie die in het boek gegeven wordt?

Diepgangvragen

- Hoe weet je dat?
- Waaraan merkte je dat?

Inlevingsvragen

- Zouden de gebeurtenissen in het echt kunnen voorkomen?
- Welk personage vond je heel bijzonder/apart/interessant? Kun je vertellen waarom?
- Heb je iets vergelijkbaars meegemaakt? Hoe voelde je je toen?
- Zou je zelf zo'n verhaal willen beleven?
- Welk stuk van het verhaal maakte het meeste indruk op je? Kun je vertellen waarom?

Wanneer

Activiteit

Tijd

Aantal

verhalend

informatief

5.D WAARDERING VAN EEN BOEK/VERHAAL

Resultaat: Beoordeling van het gelezene (in waarderingschalen).

Nodig: Opdracht 4.35 *Waardering van het boek/verhaal*.

Wat gaat u doen?

1. In plaats van open vragen kunt u ook waarderingsvragen gebruiken om een gesprek op gang te brengen. Ze maken het voor veel leerlingen makkelijker om hun ervaringen te uiten.
2. Attendeer leerlingen op de opdracht met de waarderingschalen.
3. De leerlingen beoordelen in vier minuten hun leeservaring op een vijfpuntsschaal.
4. Gebruik het ingevulde A4'tje van de leerlingen als uitgangspunt voor de vragen die u stelt. Bijvoorbeeld: "Wie heeft ingevuld dat hij een spannend boek heeft? Vertel daar eens wat over."
5. U kunt de leerlingen ook vragen of ze meer kruisjes aan de linkerkant of de rechterkant hebben gezet en wat dat volgens hen betekent.
6. Het gesprek kunnen de leerlingen ook in groepjes van vier voeren.

Wanneer

Activiteit

Tijd

Aantal

verhalend

informatief

5.E BOEKTALK

Resultaat: Een boektalk van een leerling.

Nodig:

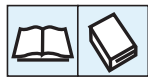
- De aankondiging van de boektalk (de vraag of iemand - volgende keer - de boektalk wil doen).
- Eventueel een lezersstoel.

Wat gaat u doen?

Met een boektalk wordt het volgende bedoeld:

- a. een leerling zit in een bijzondere (schommel)stoel, de zogenaamde lezersstoel
- b. hij/zij vertelt in het kort:
  - over de hoofdpersoon
  - welk probleem de hoofdpersoon heeft
  - een stukje over het plot
  - over het thema en genre
  - waarom hij/zij meer over het onderwerp wilde weten
  - welke informatie hij/zij het interessantste vond om te lezen
  - waarom hij/zij het zo'n geweldig boek vindt
  - welk 'cijfer' hij/zij het boek geeft.

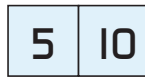
Attendeer leerlingen erop dat ze vooral niet de clou van het boek vertellen.

Wanneer

Activiteit

Tijd

Aantal

Verhalend

5.F SPELVORM 'WIE BEN IK?'

Resultaat: Een toneelstukje met boekenpersonages in de hoofdrol.

Wat gaat u doen?

1. Vraag de leerlingen om een bepaald personage in hun hoofd te nemen.
2. Laat de leerling kiezen tussen opdracht a. of b.:
  - a. de leerling beeldt zijn/haar personage uit; de andere leerlingen proberen te raden om welk personage (uit welk boek) het gaat.
  - b. de leerling speelt een personage uit het boek en de andere leerlingen interviewen hem/haar om erachter te komen welk personage (uit welk boek) de leerling speelt.

Wanneer

Activiteit

Tijd

Aantal

Verhalend

informatief

5.G KLASSEN-WOORDEN-WEDSTRIJD

Resultaat: Kennis van woorden en vindingrijk gefabriceerde zinnen.

Nodig:

- een schoolbord
- eventueel een prijsje voor de winnaar.

Wat gaat u doen?

1. Laat de leerlingen één woord opschrijven dat ze niet kennen (uit de tekst die ze vandaag gelezen hebben).
2. Schrijf die woorden op het gezamenlijke klassen-woorden-bord.
3. Vraag de leerlingen te proberen de betekenis van de woorden te geven en uit te leggen.
4. Zorg er als leraar voor dat u de betekenis van alle woorden behandelt.
5. Laat de leerlingen alle woorden noteren in het woordenschrift.
6. Vervolgens start de wedstrijd: alle leerlingen mogen 5 minuten nadenken en voor zichzelf opschrijven hoe zij zoveel mogelijk woorden van het klassen-woorden-bord een plek geven in een lopend verhaal.
7. Na 5 minuten gaat een bel. U vraagt wie meer dan 10 woorden heeft gebruikt, wie meer dan 11 et cetera.
8. Diegene die de meeste woorden heeft gebruikt, mag de tekst hardop voorlezen.
9. Als de tekst niet logisch is, mag iemand anders het proberen.
10. Geef eventueel een prijsje aan de winnaar.

Wanneer

Activiteit

Tijd

Aantal

Verhalend

informatief

5.H LEESPEL*

Resultaat: Een dynamische, speelse uitwisseling over boeken (Vragen A t/m C) en gedichten (Vragen D).

Nodig:

- Kopieer de vragenvellen op vier verschillende kleuren stevig papier en knip de kaartjes los.
- De vragen zijn onderverdeeld in A, B, C, D. De aard van de vragen verschilt, gebruik daarom voor elk soort vragen een andere kleur.
- Als u wilt dat alle groepjes tegelijkertijd met dezelfde vragen set werken, moet elk vragen vel 5 tot 8 keer gekopieerd worden. De groepjes kunnen natuurlijk ook allemaal verschillende vragen sets krijgen. Dan is het voldoende om van elk soort vragen 2 sets te hebben.

Wat gaat u doen?

- Maak groepjes van vier tot zes leerlingen.
- U als leraar kiest met welke vragen de leerlingen het spel spelen.
- Geef elke groep een setje vragen.
- Geef de leerlingen opdracht in een kring te gaan zitten, met in het midden de stapel kaartjes.
- Geef de volgende speluitleg:
  - Om de beurt pakt een leerling een kaartje, leest de vraag hardop voor en beantwoordt de vraag.
  - Daarna mogen de andere leerlingen reageren met een vraag of een eigen ervaring.
  - Vervolgens reageren de andere leerlingen hierop.
  - Dan is de volgende leerling aan de beurt.

Als de tijd gelimiteerd is, kan de interactie ook beperkt worden tot de beantwoording van de vraag door een van de leerlingen en de reactie van de andere leerlingen met een vraag of hun eigen ervaring.

Klassikaal of...?

Aidan Chambers, de bedenker van het spel, stelt dat praten over boeken met behulp van de vragen in het spel het best tot zijn recht komt als dit onder leiding van de leraar gebeurt. De rol van de leraar bestaat dan vooral uit doorvragen, de inbreng van leerlingen verbinden en het geven van samenvattingen. Het is om organisatorische redenen helaas niet altijd mogelijk om ieder groepje dat het spel speelt te begeleiden.

Een goed alternatief is dat kinderen het spel zelfstandig spelen. Een goede introductie is dan wel een voorwaarde. Onderdeel van de introductie is het klassikaal of in het groepje behandelen van een aantal kaartjes onder leiding van de leraar. Zo raken de leerlingen vertrouwd met het type vragen en hebben ze geoefend in het geven van antwoorden en het op elkaar reageren.

Wanneer leerlingen het spel zelfstandig spelen, kunnen ze eventueel na afloop verslag uitbrengen. Eén van de leerlingen in elk groepje krijgt dit dan als taak.

* ontleend aan Aidan Chambers.

5.H VRAGEN BIJ HET LEESPEL

A. Mijn mening

Geen vraag voor jou! Wacht één beurt.	Wat vond je de rode draad in jouw boek?
Wat vond je bijzonder?	Wat vond je mooi?
Wat vond je niet leuk?	Bedenk zelf een vraag en stel die aan je buurman of buurvrouw!
Beschrijf een spannend stuk uit je boek.	Wat snapte je niet (goed)?
Welke moeilijke woorden ben je tegengekomen in je boek?	Wat vond je vervelend?

5.H VRAGEN BIJ HET LEESPEL

A. Mijn mening

Wat vond je raar?	Wat vond je grappig?
Stond er iets in je boek dat volgens jou niet klopte?	Waren er stukken die je saai vond? Kun je die noemen?
Heb je zelf wel eens zoiets meegemaakt als in je boek beschreven stond? Wat dan?	Wat vond je moeilijk?
Waar had je meer over willen horen?	Wat vond je leuk?
Heb je stukken van het boek overgeslagen? Wat was de reden?	Herkende je iets uit andere verhalen of boeken? Wat dan?

5.H VRAGEN BIJ HET LEESPEL

B. Mijn ervaring en advies

Geen vraag voor jou! Wacht één beurt.	Als de schrijver je zou vragen wat er anders of beter zou kunnen, wat zou je dan zeggen?
Wil je het boek nog een keer lezen?	Is er een speciale plek waar je graag leest?
Als jij het boek geschreven had, wat had je dan anders of beter gedaan?	Bedenk zelf een vraag en stel die aan je buurman of buurvrouw!
Vind je het leuk om over dit boek te praten?	Wat vind je het belangrijkste aan dit boek?
Wil je nog iets anders van deze schrijver lezen? Waarom wel/niet?	Welke woorden of zinnen zijn je opgevallen tijdens het lezen, omdat je ze mooi vond?

5.H VRAGEN BIJ HET LEESPEL

B. Mijn ervaring en advies

<p>Bedenk zelf een vraag en stel die aan je buurman of buurvrouw!</p>	<p>Lees een paar zinnen voor die je mooi vond.</p>
<p>Kun je een stuk uit het boek noemen dat het meest lijkt op het echte leven?</p>	<p>Welke woorden of zinnen zijn je opgevallen tijdens het lezen omdat je ze lelijk vond?</p>
<p>Ken je mensen die jouw boek heel mooi zouden vinden?</p>	<p>Kun je een stuk uit je boek noemen dat nooit gebeurd kan zijn?</p>
<p>Is dit een boek om vlug te lezen of juist langzaam? Waarom?</p>	<p>Kun je een stuk uit het boek noemen dat je voor je ogen zag gebeuren?</p>
<p>Hoe denk je dat de schrijver op het idee voor dit verhaal is gekomen?</p>	<p>Wat ga jij je vrienden over dit boek vertellen?</p>

5.H VRAGEN BIJ HET LEESPEL

C. Wie, wat, waar, wanneer?

Geen vraag voor jou! Wacht één beurt.	Doet een van de personages je denken aan iemand die je kent?
Zijn er stukken in het verhaal waarvan het vertellen net zo lang duurt als in werkelijkheid?	Waar speelt het verhaal zich af? Op één plek of op verschillende plekken?
Is de plaats waar het verhaal speelt van belang? Zou een andere plek net zo goed of beter kunnen?	Welke gebeurtenis(sen) wordt in het boek kort beschreven, terwijl die in het echt lang duurt/duren?
Welk personage boeit jou het meest? Waarom?	Wie is de belangrijkste persoon in het boek?
Welke personages vindt de verteller aardig? Hoe merk je dat?	Welk personage is je het meest bijgebleven en waarom?

5.H VRAGEN BIJ HET LEESPEL

C. Wie, wat, waar, wanneer?

Wat weet je van de schrijver?	Wat heb je met de tijd waarin het verhaal zich afspeelt?
Welke personages vind je niet aardig?	In welke tijd speelt het verhaal zich af? In het nu, lang geleden of ...?
Bedenk zelf een speciale vraag en stel die aan je buurman of buurvrouw!	Hoe lang duurt het verhaal?
Wordt het verhaal verteld in de volgorde waarin de gebeurtenissen plaatsvinden?	Welke personages vindt de verteller niet aardig? Hoe merk je dat?
Beschouw jezelf eens als toeschouwer. Door wiens ogen heb je het verhaal dan gevolgd?	Komt de verteller in het verhaal voor? Zo ja, wie is dat dan?

5.H VRAGEN BIJ HET LEESPEL

D. Over gedichten

Geen vraag voor jou! Wacht één beurt.	Wil je nog iets van deze dichter lezen?
Is er een moment in dit gedicht dat jij nu voor je ziet? Welk moment is dat?	Moet een gedicht altijd rijmen?
Heb je een ritme opgemerkt?	Hoe weet je dat dit een gedicht is?
Wat is het verschil tussen een lied en een gedicht?	Staan er woorden in dit gedicht die je lelijk vindt?
Ken je mensen die het gedicht mooi zouden vinden? Wie zijn dat?	Wat is het verschil tussen een verhaal en een gedicht?

5.H VRAGEN BIJ HET LEESPEL

D. Over gedichten

Staan er woorden in het gedicht die meer dan één betekenis hebben? Welke?	Staan er woorden in dit gedicht die je mooi vindt?
Kun je een stuk van het gedicht noemen dat echt gebeurd kan zijn?	Zit er herhaling in het gedicht? Waar?
Bedenk zelf een vraag en stel die aan je buurman of buurvrouw.	Kun je een stuk van het gedicht noemen dat niet echt gebeurd kan zijn?
Wil je het gedicht nog een keer lezen?	Is het een gedicht om snel of langzaam te lezen?
Wat vind je het belangrijkste aan dit gedicht?	Zijn er klanken in het gedicht die steeds terugkomen?

Wanneer

Activiteit

Aantal

verhalend

informatief

5.1 GROTERE INTERACTIEOPDRACHTEN

Op dit blad vindt u acht ideeën voor grotere verwerkingsopdrachten. Voor deze opdrachten is meer tijd nodig dan de standaard 2, 5 of 10 minuten. Deze opdrachten zijn bijvoorbeeld geschikt voor een projectweek of als onderbreking van de vrij lezen routine. Op dit blad staat de algemene omschrijving. De precieze invulling van deze grotere interactieopdrachten is aan u en aan de leerlingen.

Boekenganzenbord

Speel boekenganzenbord.

Neem een spelbord van het spel Ganzenbord als basis (origineel of kopie). Voorzie dit van verkleinde plaatjes/fotokopieën van illustraties, omslagen en auteursportretten.

Leg de boeken klaar die u nodig hebt voor de opdracht en maak een lijst met opdrachten die de gebruikelijke Ganzenbord-opdrachten vervangen. Het ontwikkelen van het boekenganzenbord kan ook een opdracht aan een deel van uw leerlingen zijn. De rest van de leerlingen kan het spel dan spelen.

Mogelijke opdrachten zijn:

- Zoek het volgende boek op in de klassenbibliotheek: ...
- Wie schreef ...?
- Waar speelt ... zich af?
- Hoe heet de hoofdpersoon van ...?
- Vul de volgende titel aan: ...
- Lees de eerste pagina voor van ...
- Noem drie namen van schrijvers.

Boekenkwartet

De leerlingen maken en spelen een boekenkwartet.

Om leerlingen een boekenkwartet in elkaar te laten knutselen kunt u gebruik maken van categorieën als: auteurs, illustratoren, uitgeverijen, dichters, omslagen, bekroningen, bekende personages, stripfiguren, klassieken, genres et cetera. Elk groepje kan een kwartet maken. Daarna speelt een groepje of de hele klas het kwartetspel (maak eventueel fotokopieën van de gemaakte spelkaarten).

Een variant is een 'levend' boekenkwartet: op vier tafels in de klas liggen boeken, waarvan er telkens vier een overeenkomst vertonen (hetzelfde genre, dezelfde auteur, hetzelfde onderwerp, ...). In groepjes zoeken de leerlingen vier boeken bij elkaar die volgens hen een kwartet vormen. Ze leggen vervolgens plenair uit waarom deze vier boeken volgens hen een kwartet vormen.

Auteur in de klas

Nodig een keer een auteur uit in de klas. Bij de stichting Schrijvers School Samenleving kunt u een subsidie aanvragen voor een deel van het honorarium (www.sss.nl). Deze stichting publiceert ook een lijst met mogelijke auteurs.

Leef in de voorbereiding van het bezoek met de leerlingen toe naar de ontmoeting. Haal de boeken van de auteur in de klas en zet een kleine tentoonstelling op. Ook kunt u leerlingen vragen informatie over de schrijver op te zoeken.

Leesuitdaging

Twee of meer klassen lezen gedurende een jaar een aantal (bijvoorbeeld twintig tot veertig) boeken. Op een speciale dag houden de klassen met elkaar een quiz met gevarieerde opdrachten over deze boeken. Denk bijvoorbeeld aan quizvragen, raadsels, kruiswoordraadsels, puzzels et cetera.

Leesmarathon

Bij een leesmarathon (Van Coillie, 2007) leest de hele school gedurende een bepaalde tijd (bijvoorbeeld twaalf uur). De lezers kunnen zich hierbij ook laten sponsoren voor een goed doel. Verdeel de dag in blokken met pauzes. In de pauze kunnen de leerlingen een stempel halen voor weer een afgerond leesblok of wordt er door leerlingen voorgelezen, een gedicht voordragen, reclame gemaakt voor een boek, of (via skype) een auteur geïnterviewd.

Wanneer

Activiteit

Aantal

verhalend

informatief

5.1 GROTERE INTERACTIEOPDRACHTEN (VERVOLG)

Boekenfeest

Organiseer een boekenfeest (Van Coillie, 2007). Laat het feest bijvoorbeeld beginnen met een boekenstoet, waarin leerlingen zich verkleden als hun favoriete personage. Koppel er eventueel een wedstrijd aan. Geef ook de hapjes de vorm van boekenfiguren of voorwerpen uit boeken. De opbrengst zou wellicht gebruikt kunnen worden voor de aanschaf van nieuwe boeken.

Voorleeswedstrijd

Organiseer een voorleeswedstrijd met voorrondes en finale. De winnaar krijgt natuurlijk een boek cadeau.

Boekpromotiemarkt

Zet een markt op waarbij leerlingen ieder hun favoriete gelezen boeken in een kraampje presenteren.

Wanneer

Activiteit

Tijd

Aantal

5.J MIJN EIGEN WERKBLAD BIJ STAP 5

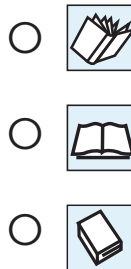
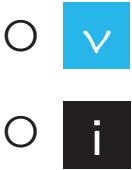
Resultaat: Een werkblad dat u zelf gemaakt hebt en dat wellicht straks in heel Nederland gebruikt wordt.

Hulp: Probeer het eerst zelf. Komt u er niet uit? Vraag dan hulp aan een collega.

Wat gaat u doen?

- Wellicht hebt u een idee gekregen voor een nieuwe gezamenlijke opdracht.
- Schrijf uw idee op, door in onderstaand kader alle onderdelen in te vullen. Bij elk veld staat cursief aangegeven wat u moet doen.
- Vink de icoontjes aan die van toepassing zijn.
- Schrijf er eventueel nog extra aanwijzingen bij.
- Als u wilt dat uw nieuwe opdracht verspreid wordt, zodat ook anderen het kunnen gebruiken, mailt u het ingevulde format dan naar: cps@cps.nl. Wij sturen u een bericht als we uw werkblad inderdaad gaan verspreiden.

Vink aan wat van toepassing is.

Wanneer

Activiteit

Tijd

Aantal

5.J MIJN EIGEN WERKBLAD BIJ STAP 5 (VERVOLG)

Titel (Schrijf hier de naam/titel van het werkblad): .....

Resultaat (Schrijf hier op wat leerlingen of leraren 'hebben', als ze de opdracht uitgevoerd hebben): .....

Hulp (Schrijf hier op wat leerlingen of leraren moeten doen als ze hulp nodig hebben): .....

Wat ga je doen? (Schrijf hier in stappen, met voor elke stap een opsommingsteken, wat een leerling of leraar precies moet doen voor deze opdracht)

Extra aanwijzingen (Zet hier extra aanwijzingen of informatie, bijvoorbeeld hoe het werkblad er precies uit moet komen te zien):

Dit werkblad is bedacht en gemaakt door (Noteer hier uw naam en die van uw school, instelling of bedrijf):

Naam: ..... Datum: .....

School: ..... Plaats: .....